

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

KATJA RESMAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA UDEJANJANJA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA IN RAZVOJNIH
MOŽNOSTI V KOROŠKI REGIJI**

Ljubljana, december 2011

KATJA RESMAN

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana _____, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom _____, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko _____ in sosvetovalcem/sosvetovalko _____.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TRAJNOSTNI RAZVOJ	2
1.1 ZGODOVINA RAZVOJA TRAJNOSTNEGA KONCEPTA	2
1.2 OPREDELITEV POJMA »TRAJNOSTNI RAZVOJ«	3
1.3 TRAJNOSTNI RAZVOJ V EVROPSKI UNIJI IN STRATEGIJA SLOVENIJE	4
1.4 KAZALNIKI REGIONALNEGA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA	6
2 ANALIZA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA V KOROŠKI REGIJI	8
2.1 KAZALCI EKONOMSKEGA RAZVOJA	8
2.1.1 Bruto domači proizvod na prebivalca	9
2.1.2 Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca	10
2.1.3 Osnova za dohodnino na prebivalca in bruto povprečna mesečna plača	10
2.1.4 Izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost	11
2.1.5 Investicijska dejavnost in izvozna usmerjenost	11
2.1.6 Kmetijstvo in gozdarstvo	12
2.1.7 Turizem	13
2.1.8 Sklepi	13
2.2 KAZALCI SOCIALNEGA RAZVOJA	14
2.2.1 Gostota poselitve prebivalstva	14
2.2.2 Stopnja rasti prebivalstva	14
2.2.3 Indeks staranja prebivalstva	15
2.2.4 Stopnja registrirane brezposelnosti	15
2.2.5 Izobrazbena struktura prebivalstva in število vpisanih študentov	16
2.2.6 Sklepi	17
2.3 KAZALCI OKOLJSKEGA RAZVOJA	17
2.3.1 Količina zbranih odpadkov na prebivalca	18
2.3.2 Kakovost površinskih vodotokov in stanje odpadnih voda	18
2.3.3 Delež zavarovanih območij Natura 2000	18
2.3.4 Tekoči izdatki in investicije za varstvo okolja	19
2.3.5 Sklepi	19
2.4 SINTEZNA OCENA ZA VSE REGIJE	20
3 RAZVOJNE MOŽNOSTI ZA KOROŠKO REGIJO	22
3.1 GOSPODARSKI RAZVOJ	22
3.2 SOCIALNI RAZVOJ	24
3.3 OKOLJSKI RAZVOJ	24
SKLEP	25
LITERATURA IN VIRI	27
PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Shema trajnostnega ali sonaravnega razvoja: sotočje treh dimenzij	3
Slika 2: BDP na prebivalca v EUR (tekoče cene) in primerjava prostorskih indeksov stanja po regijah v letu 2008.....	9
Slika 3: Osnova za dohodnino na prebivalca in povprečna bruto mesečna plača na zaposlenega – primerjava prostorskih indeksov po regijah.....	11
Slika 4: Stopnja registrirane brezposelnosti in stopnja rasti prebivalstva po regijah.....	16

KAZALO TABEL

Tabela 1: Nabor kazalcev za analizo trajnostnega razvoja v koroški regiji v diplomski nalogi.....	7
Tabela 2: Razvrstitev regij po rangih rezultatov vrednotenja treh razvojnih kazalnikov	20
Tabela 3: Ocena doseganja trajnostnega razvoja koroške regije po treh področjih.....	21

UVOD

Podnebne spremembe, hitro večanje števila prebivalstva, tržno gospodarstvo z intenzivnim potrošništvom in podcenjevanje okolja opisujejo razmere, v katerih danes razpravljamo o nujnosti razvojne in okoljsko uravnotežene strategije razvoja (Lobnik, 2004, str. 5). Vse pomembnejše postaja upoštevanje ideje o trajnostnem ali sonaravnem razvoju, ki predstavlja temeljni izziv za vse globalne teritorialne in družbene ravni, od človeštva do posameznika. Nujne so spremembe pri gospodarjenju z naravnimi viri in vrednotami, da se bo narava sposobna obnavljati, družba pa ustaliti pri njihovi izrabi. Mnogi teoretiki so prepričani, da je regija tista teritorialna enota, ki je kot vmesna raven med državo in občinami najprimernejša za uveljavljanje koncepta trajnostnega razvoja (Vintar Mally et al., 2009b, str. 291).

Koroška je primer regije, ki skozi trajnostno začrtano vizijo skuša postati podjetniško naravnana in okolju prijazna skupnost, nuditi ustrezne izobraževalne in bivalne pogoje ter izboljšati prostorsko in prometno infrastrukturo. Na temelju lastnih potencialov išče priložnosti za razvoj novih, okolju prijaznih dejavnosti z višjo dodano vrednostjo, in s tem generira nova delovna mesta. S prenovno in uvajanjem tehnološko zahtevnejših panog pa povečuje delež storitvenega sektorja, kjer vlogo nosilcev razvoja prevzemajo priložnosti v turizmu in razvoj malih in srednjih podjetij (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2006, str. 31).

Namen mojega diplomskega dela je s pomočjo statističnih in kvalitativnih sekundarnih podatkov analizirati praktično udejanjanje trajnostnih načel v razvojni strategiji za Koroško, pri čemer se bom oprla na teoretično izhodišče trajnostnega razvoja. Zanimata me socioekonomski in okoljski vidik stanja v regiji v primerjavi z ostalimi slovenskimi statističnimi regijami oziroma s povprečjem Slovenije. Hočem torej preučiti teoretično plat trajnostne paradigme na praktičnem primeru. Prostorsko in časovno analizo kazalnikov želim, v težnji po čim bolj natančnih končnih rezultatih, dopolniti in uskladiti z ugotovitvami drugih raziskovalcev. Cilj diplomskega dela pa je na osnovi izbranih kazalnikov za merjenje trajnostnega razvoja in objavljenih strokovnih analiz poskusiti ovrednotiti, v kolikšni meri in na kakšen način regija sledi trajnostnemu razvoju ter svoji zastavljeni viziji. Izpostaviti želim tudi dejavnosti z največjim razvojnim potencialom in ugotoviti, katere so še razvojne možnosti koroške regije.

Diplomsko delo sestoji iz treh dopolnjujočih se vsebinskih sklopov. V prvem delu teoretično opisujem pojem trajnostnega razvoja in njegove tri razsežnosti, dopolnjevanje položaja trajnosti skozi zgodovino ter stanje Slovenije v okviru Evropske Unije. Drugi, obširnejši del, je empirične narave, kjer z izbranimi kazalci za merjenje trajnostnega razvoja na regionalni ravni analiziram socioekonomsko in okoljsko stanje v koroški regiji. Nato na kratko povzemam ugotovitve. V zadnjem delu pozicioniram regijo glede na stopnjo približevanja trajnostnemu razvoju, indeksa razvojne ogroženosti in indeksa človekovega razvoja. Na tem mestu podam tudi končno sliko vseh slovenskih statističnih regij. S pomočjo Regionalnega razvojnega programa in lastnega poznavanja regije oblikujem smernice za prihodnji razvoj Koroške in navedem priporočila, katere dejavnosti bi regiji lahko omogočile še učinkovitejše zasledovanje trajnostnih načel.

1 TRAJNOSTNI RAZVOJ

Že v sedemdesetih letih 20. stoletja se je mednarodna skupnost pričela zavedati odvisnosti med gospodarstvom in zaščito okolja. Globalna strokovna in politična javnost danes zastopata stališče, da samo z uravnoveženim odnosom med človekom in naravo lahko prihodnjim generacijam omogočimo enakovreden razvoj. Z ustrezno kombinacijo politik je mogoče zagotoviti prehod v družbo znanja in blaginje, še ugotavlja Lobnik (2004, str. 5). V nadaljevanju poglavja predstavljam zgodovinski razvoj trajnostnega koncepta, njegovo definicijo z opredelitvijo treh dimenzij in stanje v Sloveniji, kot članici Evropske unije ter v luči Strategije razvoja Slovenije. Izberem tudi kazalnike za merjenje in primerjavo doseganja trajnostnega razvoja v koroški regiji.

1.1 ZGODOVINA RAZVOJA TRAJNOSTNEGA KONCEPTA

Začetki globalnega razmišljanja o soodvisnosti ekonomije in okolja, ki so vodili do spoznanja o trajnostnem konceptu, segajo v leto 1972, na Prvo konferenco Združenih Narodov o človekovem okolju v Stockholmu. Predstavniki 113 držav so sklenili, da je vmešanje politike v okoljevarstvo postalo neizbežno, zato so ZN ustanovili Svetovno komisijo za okolje in razvoj. Ta je leta 1987 izdala prelomno poročilo z naslovom Naša skupna prihodnost (angl. *Our Common Future*), s katerim je svet pozvala k trajnostnemu gospodarskemu razvoju (Smrekar, 2006, str. 21). T. i. Brundtlandovo poročilo je ta novi koncept približalo širšim javnostim, saj ga je prevzela večina mednarodnih institucij in nevladnih organizacij (Penko, 2009, str. 4).

Načela trajnostnega razvoja so v nadaljevanju dobila ključno podporo leta 1992 v Riu de Janeiru, ko je največji zbor svetovnih voditeljev sprejel Agendo 21. To je načrt za doseg sonaravnega ravnovesja, ki opisuje nove tehnologije, ponuja rešitve za ohranjanje biotske raznovrstnosti, obravnava izobraževanje posameznika v sistemu, spodbuja inovativno podjetništvo itd. S tem daje pomembne smernice za oblikovanje nacionalnih strategij. Napredno vrsto okoljskega sporazuma predstavlja tudi v letu 1998 sprejeta Arhuška konvencija, ki povezuje pravice okolja s pravicami človeka in v ključnih odločitvah zagovarja sodelovanje javne uprave, civilne družbe ter gospodarstva. Zadnji svetovni vrh je potekal leta 2002 v Johannesburgu, kjer so voditelji ugotovili, da pomanjkanje politične volje nekoliko zavira sledenje zastavljenim ciljem v sprejetih načrtih. Osredotočenost globalizacije, trgovine in investicijskih modelov le na svobodno trgovanje, ekonomsko rast in izvozno usmerjeno proizvodnjo, pa je že v osnovi pomanjkljivo in v nasprotju z načeli trajnostnega razvoja (Smrekar, 2006, str. 21, 22).

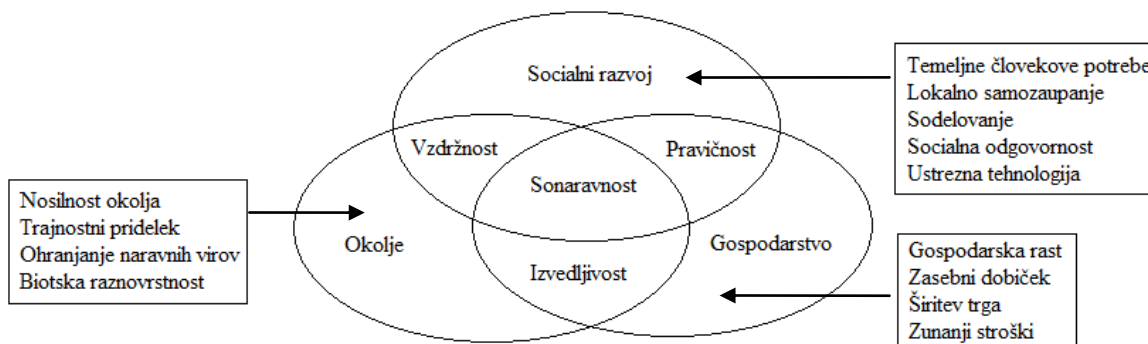
Smrekar (2006, str. 23) dodaja, da je bil na ravni Evropske Unije razvoj strategije trajnostnega razvoja s številnimi razpravami bolj počasen in razdrobljen. Prvi okoljski program je bil sprejet leta 1973, sledilo jih je še pet, vsi pa zajemajo pglavitne smernice evropske okoljske politike. Od leta 2002 do 2012 je veljaven 6. okoljski akcijski program, ki na novo postavlja cilje s količinsko merljivimi kratkoročnimi načrtovanimi dosežki in usmerja oblikovanje nacionalnih strategij držav članic. Potek razvoja v EU in Sloveniji obširneje opisujem v tretjem podpoglavju.

1.2 OPREDELITEV POJMA »TRAJNOSTNI RAZVOJ«

Trajnostni, sonaravni ali uravnoteženi razvoj (angl. *sustainable development*) je pojem, ki ga dandanes zasledimo v večini razvojnih dokumentov. V poročilu t. i. Brundtlandove komisije (Our common future, 1987, str. 54) je zapisano: »Trajnostni razvoj je razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanje generacije, ne da bi pri tem ogrozil zadovoljevanje potreb prihodnjih rodov.« Drugo najbolj znano definicijo, ki se smatra za ekocentrično, takole opredeljujejo okoljske organizacije v dokumentu Skrb za zemljo (Caring for the Earth: A Strategy for Sustainable Living, 1991): »Trajnostni razvoj pomeni izboljševanje kakovosti človeškega življenja, vendar v okviru konteksta obstoječih ekosistemov.« Gregorčič in ostali (2011, str. 25) podobno zapišejo, da je trajnostni razvoj večplastni dvig blagostanja prebivalstva na celotnem planetu, brez ogrožanja eksistenčnih pogojev prihodnjih generacij in celotne biosfere. Vendar pa to niso edine opredelitve pojma trajnostnega razvoja. Glede na različne vidike se občasno uporabljajo tudi druge. Do leta 2000 naj bi se pojavilo vsaj 80 različnih opredelitev pojma »trajnostni razvoj« (Inštitut za trajnostni razvoj, 2011).

Stanovnik in Slabe Erker (2004, str. 51) dodajata, da je zgoraj opisanim medčasovnim interpretacijam potrebno dodati še vsebinsko integracijsko razlago. Bistvo trajnostnega razvoja je torej enakopravna sočasna obravnava treh sestavin ekonomskega razvoja: gospodarske (rast v kvantitativnem in kvalitativnem smislu), družbene (ustrezno delovanje institucij, socialna stabilnost in pravičnost) in okoljske (razvoj okolja in stabilen ekosistem). Odnose med trajnostjo in tremi opisanimi razsežnostmi lahko upodobimo v obliki treh medsebojno sekajočih se krogov, kjer presek predstavlja trajnost.

Slika 1: Shema trajnostnega ali sonaravnega razvoja: sotočje treh dimenzij

Vir: Prirejeno po W. M. Adams, *The Future of Sustainability: Re-thinking Environment and development in the Twenty-first Century*, 2006, str. 2; A. Vovk Korže, *Pogled na indikatorje – kazalce za merjenje trajnostnega razvoja*, 2008, str. 107.

Ekonomsko trajnost zagotavlja razvoj v vseh ravneh družbe in se nanaša na učinkovitost poslovnih aktivnosti. V sodobnem svetu lahko na dolgi rok preživijo le ekonomsko uspešna podjetja. Socialna trajnost, kjer se posebej upoštevajo interesi lokalnih skupnosti, zagotavlja vsem enake pravice in možnosti, enakopravno deli koristi ter odpravlja revščino. Okoljska trajnost pa pomeni varovanje in učinkovito poslovanje z naravnimi viri, zmanjševanje onesnaževanja ter zaščito biotske raznovrstnosti in kulturne dediščine (Mihalič, 2006, str. 95).

V praksi je zelo pomembno strukturiranje te kompleksne zamisli in doseganje soglasja glede dinamike uvajanja nujnih, vendar včasih nepopularnih ukrepov. Izhodiščna raven strukture trajnosti je analitična, kjer se empirično merijo okoljske posledice (re)produkcije sodobne družbe. Normativna raven opazuje, kako se moderna družba, ki se pogosto vede togo in neracionalno, odziva na okoljske zagate. Strateška raven pa trajnostne principe prilagaja raznovrstnim pogojem na vseh ravneh, od lokalnih do globalnih (Kos, 2004, str. 49, 50). Agenda 21 je pomemben dokument, ki državam daje smernice za oblikovanje nacionalnih strategij. Cilj le-teh, kot razlaga Bahor (2005, str. 33), je usmerjanje trajnostnega procesa in ukrepov v smeri doseganja ekonomskih, okoljskih in socialnih ciljev, tako na nacionalni kot lokalni ravni, kjer se sočasno upoštevajo politične, okoljske, zgodovinske in kulturne okoliščine.

Povezanost institucionalnih ravni je ključna pri uveljavljanju trajnostnih načel. Njihov prenos v okolje in prostor je zapleten, zato praktično udejanjanje predpisujejo predvsem politične strategije in programi. Številni teoretiki so prepričani, da je regija (koroška regija je tudi osrednja študija primera), kot vmesna raven med državo in občinami, najprimernejša za uveljavljanje trajnostnega koncepta. V njej se namreč srečujejo ukrepi državne politike (t. i. pristop od zgoraj navzdol (angl. *top-down*): država ima glavno vlogo pri implementaciji načel trajnostnega razvoja) in lokalne pobude (t. i. pristop od spodaj navzgor (angl. *bottom-up*): na nižjem nivoju je prisotna decentralizacija oblasti; lokalna raven upravlja lokalni ekosistem, načrtuje rabo zemljišč, ureja transport, skrbi za odlaganje odpadkov itd.) (Penko, 2009, str. 5). Ob usklajevanju teh interesov mora regija skrbeti tudi za skladnejši notranji razvoj, razvoj infrastrukture, ustrezno rabo tal in varstvo okolja ter razvoj družbenih potencialov regionalne identitete. S tem dolgoročno prispeva k svoji vitalnosti (Vintar Mally et al., 2009b, str. 291).

1.3 TRAJNOSTNI RAZVOJ V EVROPSKI UNIJI IN STRATEGIJA SLOVENIJE

Trajnostni razvoj in visoka stopnja varstva okolja zavzemata v sporazumih EU pomembno mesto. Evropska okoljska politika, ki se razvija že več kot 30 let, temelji na spoznanju, da visoki okoljski standardi pospešujejo poslovne možnosti in razvoj inovacij. Interes EU je trajnostni razvoj v skladu z iniciativo ZN. Sporazum iz Amsterdama, iz leta 1997, jasno določa pravno podlago, ki velja za države članice. Glavni dokumenti EU na področju okolja pa so akcijski programi, ki zavezujejo institucije k upoštevanju okoljevarstvenih zahtev v različnih zakonskih predpisih. Gre pa tudi za uvedbo raznih finančnih in tehničnih instrumentov (npr. sistem menedžmenta okolja in nadzora, Eco nalepke ipd.). Pregled evropskih akcijskih programov (EAP – angl. *Environmental Action Programme*) (EU – PHARE BUSINESS SUPPORT PROGRAM SME – FIT, EU Environmental Policies and Guidelines, str. 3–8):

- Prvi in drugi evropski akcijski program na področju okolja za obdobje 1973–1981 sta razvila ustrezna orodja za zaščito in nadzor nad viri onesnaževanja. Zaščita okolja je temeljila na načelu, da tisti, ki onesnažuje, za to tudi plača.
- V okviru tretjega programa za obdobje 1982–1986 sta bila določena nadzor in planirano zmanjševanje onesnaževanja. Sprejeta je bila tudi ena bistvenih direktiv, na osnovi katere je potrebno za vse potencialno vplivajoče aktivnosti na okolje predhodno pridobiti verifikacijo o možnih posledicah takšnih postopkov.

- S četrtem programom (1987–1992) je Evropska komisija dobila nove pristojnosti za izboljšavo menedžmenta naravnih virov, razvoj raziskovalne dejavnosti, identifikacijo ekonomskih orodij idr. Podpisana je bila Maastrichtska pogodba in na Svetovni konferenci v Rio potrjen koncept trajnostne in neinflatorne rasti, ki ne škoduje okolju.
- Peti program (1993–2000) se je osredotočal na povezave med gospodarskimi in ekološkimi cilji. Princip subsidiarnosti je prenašal pristojnosti na nacionalne vlade in regionalne upravne enote. Uvedel je horizontalni pristop, ki upošteva vse vzroke onesnaževanja: industrijo, energetiko, transport, kmetijstvo in turizem.
- Šesti program pod nazivom »Naša prihodnost, naša izbira« velja do leta 2012. Nanaša se na razvoj zakonodaje in kazni, integracijo okolja v oblikovanje politike ter vzpodbujanje prebivalstva za spremembe njegovem v odnosu do okolja. Izpostavljene so aktivnosti za štiri področja: sprememba klime, ohranjanje živali in rastlin, okolje in zdravje, menedžment naravnih virov ter skrb za odpadke.

Slovenija se je pred dobrim desetletjem v načrtovanju gospodarskega razvoja opredelila za trajnostno sonaravni razvoj. Takrat se je glede na kakovost okolja in pritiske nanj uvrščala med države z izrazito onesnaženostjo površinskih vodnih virov, s hitro rastjo prometnih emisij in z zmerno rastjo toplogrednih plinov. Na izjemni krajinski in biotski raznovrstnosti so se že kazali okoljski pritiski. Pojavila sta se trenda izrazitega povečevanja komunalnih in drugih odpadkov ter naraščajoči pritiski turizma na mnogih ravninskih, obalnih in gorskih območjih. Večplastna onesnaženost je bila značilna za Zasavje, Mežiško in Saleško dolino ter Celjsko in Ljubljansko kotlino (Plut, 2002, str. 29).

Z včlanitvijo v EU je Slovenija dobila nov institucionalni in razvojni okvir, zlasti prek enotnih evropskih pravil in Lizbonske strategije, ki je korenito spremenila načine uresničevanja nacionalnega razvoja. V preteklosti je bil temeljni cilj naše države uspešna izpeljava tranzicije in vključitev v EU, danes pa se v ospredje postavlja celovita blaginja posameznika. Trenutna nacionalna razvojna strategija je Strategija razvoja Slovenije (SRS) – izzivi prihodnosti 2004–2013. Vsebuje pet razvojnih prioritet z akcijskimi načrti, med drugim za konkurenčno in hitro gospodarsko rast, kakovostna delovna mesta in večjo zaposlenost, učinkovito in cenejšo državo, doseganje trajnostnega razvoja idr. (Strategija razvoja Slovenije, 2011).

Študije po naročilu Urada Vlade RS so razkrile, da sedanja strategija zaradi neustreznih metodologij in vsebinskih rešitev ne odговarja kriterijem strategije trajnostnega razvoja. Zato se je v letu 2009 pričel izvajati proces priprave nove SRS za obdobje 2013–2020, ki nastaja prek javnega dialoga z vsemi zainteresiranimi javnostmi. V svoji dispoziciji zahteva odkritje ključnih izzivov razvojne strategije in dolgoročne fiskalne vzdržnosti Slovenije po izbruhu gospodarske krize ter ustvarjalni trajnostni razvoj po novih evropskih smernicah. Tudi Evropska Komisija je namreč v letu 2010 sprejela naslednico Lizbonske strategije: Evropa 2020 – Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Slednja predlaga sedem vodilnih pobud, za inovativno Evropo, boj proti revščini, učinkovito rabo virov, digitalno poslovanje idr. (Strategija razvoja Slovenije, 2011).

Oblikovalo se je še več ustanov, gibanj in projektov za trajnostni razvoj Slovenije. Leta 1994 je bila ustanovljena organizacija Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, katere cilj je trajnostna slovenska družba: nizkoogljična, socialno pravična in lokalno samooskrbna (Kdo smo?, 2011). Služba Vlade RS vodi projekt z naslovom Scenariji razvoja Slovenije do leta 2035: Trendi in priložnosti v času podnebnih sprememb. V letu 2007 je mreža okoljskih nevladnih organizacij in domačih strokovnjakov za trajnostni razvoj kot vizijo alternativnega razvojnega scenarija pripravila dokument Plan B za Slovenijo – Pobuda za trajnostni razvoj. Projekt delno financira Evropski socialni sklad, njegov primaren namen pa je aktivno vključevanje v proces oblikovanja nove SRS, omenjene v prejšnjem odstavku (Strategija razvoja Slovenije, 2011).

1.4 KAZALNIKI REGIONALNEGA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

Na nacionalni in mednarodni ravni obstaja od sredine devetdesetih let 20. stoletja mnogo različnih načinov merjenja trajnostnega razvoja. Skozi čas se je namreč razumevanje razvoja in trajnosti spreminjalo, saj se je kot merilo vse bolj poudarjala splošna blaginja prebivalstva in vse manj le gospodarski razvoj. Merjenje razvoja, ki se pri tej analizi razširi iz ekonomskih kazalcev še na socialno in okoljsko področje, zahteva drugačno opredelitev kriterijev pri izboru kazalcev ter sodelovanje strokovnjakov iz različnih področij (Seljak, 2000, str. 21). Uveljavljanje trajnostne razvojne paradigme zahteva nenehno kvantitativno sledenje človekovim dejavnostim in preverjanje njihove ustreznosti. Z merjenjem trajnega dinamičnega sistema tako ocenjujemo stopnjo oddaljevanja oz. približevanja človekovih dejavnosti teoretično zasnovanim ciljem ter uravnoteženje teh dejavnosti z nosilnimi zmogljivostmi okolja. Vrednotenje kazalcev pa vedno, ne glede na izbor, terja enakovredno in sočasno obravnavo vseh treh razsežnosti trajnostnega razvoja ter integracijo iz njih izhajajočih ciljev (Vintar Mally, 2006, str. 44).

V letu 2009 so strokovnjaki na delavnici Statističnega urada Republike Slovenije izluščili aktualne ključne cilje trajnostnega razvoja v Sloveniji in na tem temelju oblikovali kazalnike, združene v tri področja: blaginja, ravnovesje in skromnost ter medgeneracijsko sodelovanje (Suvorov & Žitnik, 2010, str. 9). Za raven slovenskih statističnih regij pa so bili podobni kazalci metodološko opredeljeni že prej, za potrebe dosedanjih analiz o trajnosti razvoja nekaterih regij (npr. Pomurske). Raziskovalci so uporabili 32 kazalnikov: 6 ekonomskih, 12 socialnih in 14 okoljskih kazalnikov, s katerimi so skušali čim bolj celovito pokriti vsako od razvojnih polj (Tabela P1). Vintar Mally in ostali (2009b, str. 292) pojasnjujejo, da je takšen nabor kazalcev odraz trenutnega vrednotenja razvojnih vprašanj, poznavanja delovanja sistemov ter razpoložljivosti podatkov. Preučitvi kazalcev sledi faza sinteznega vrednotenja dobljenih rezultatov, tu pa naletimo na oviro, saj ne obstaja določena meja ali referenčna vrednost za presojanje približevanja oz. oddaljevanja (Vintar Mally, 2006, str. 50). Slabost take metodologije je tudi v tem, da izbrana standardizacija, opisana v naslednjem odstavku, ne omogoča neposredne medčasovne primerljivosti vrednosti sinteznih kazalnikov. Njihov izračun namreč temelji na povprečju regij, ki pa se skozi čas spreminja. Časovne trende in relativen položaj regij pa je smiselno spremljati, saj prinašajo pomembna spoznanja za usmerjanje politik in prihodnjih dejavnosti (Vintar Mally, 2009a, str. 265).

Pri izboru kazalcev za analizo stanja na Koroškem se soočam z metodološkim izzivom, kako lahko najbolj celovito ocenim trenutno udejanjanje trajnostnih načel in trende v tej regiji. Menim, da bi bilo za točno oceno stanja trajnostnega razvoja potrebno analizirati obširnejši oz. celotni nabor kazalcev. To pa je za potrebe moje diplomske naloge preobsežno, zato sem izbor omejila. Razpoložljivost statističnih podatkov na regionalni ravni je zadovoljiva, vendar ponekod zastarela. Tovrstno analizo se običajno nadgradi tudi z agregiranjem kazalcev. Predhodno se določi, ali je zviševanje vrednosti nekega kazalnika ugodno ali neugodno z vidika trajnostnega razvoja. V dosedanjih raziskavah so kot merilo uporabljali standardni odklon od aritmetične sredine regij. Nato so ocene sešteli in za vsako od razvojnih področij (ekonomsko, socialno in okoljsko) izračunali povprečno oceno. Povprečje teh ocen pa pokaže vrednost t. i. kazalnika sonaravnega regionalnega razvoja (v nadaljevanju KSRR) (Vintar Mally, 2009a, str. 265).

Ker privzemam podobno metodologijo dela, kot so jo uporabili strokovnjaki v dosedanjih raziskavah, sinteznega kazalnika ne bom samostojno računala. Lastne ugotovitve bom na koncu dopolnila z že znanimi ocenami KSRR za regije v začetku 21. stoletja. Te so večinoma izračunali upoštevajoč podatke za obdobje 2003–2007. Na tem mestu še navajam spoznanje, da smo v Sloveniji priča znatnim regionalnim razlikam, moč pa je zaznati njihovo naraščanje (Vlada RS, 2011). Obstoječe analize kažejo na veliko razvojno raznovrstnost slovenskih občin in regij, ki se že več desetletij opaza na eni strani v koncentraciji prebivalstva, delovnih mest in gospodarskih subjektov, ter na drugi strani v obsežnih predelih s slabšo razvitostjo ter šibkimi razvojnimi možnostmi. Odkar velja decentralizirano odločanje, postaja vprašanje regionalnega razvoja vse pomembnejši del razvojne politike, dodaja Senjur (2002, str. 503).

Tabela 1: Nabor kazalcev za analizo trajnostnega razvoja v koroški regiji v diplomski nalogi

Ekonomski kazalci	Socialni kazalci	Okoljski kazalci
<ul style="list-style-type: none"> • BDP na prebivalca • Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca • Osnova za dohodnino in bruto mesečna plača na prebivalca • Izdatki za raziskovanje in razvoj • Investicijska intenzivnost in izvozna dejavnost • Stanje v kmetijstvu, gozdarstvu in turizmu 	<ul style="list-style-type: none"> • Gostota poselitve • Rast prebivalstva • Indeks staranja prebivalstva • Stopnja registrirane brezposelnosti in struktura brezposelnih oseb • Izobrazbena struktura • Število vpisanih študentov 	<ul style="list-style-type: none"> • Količina zbranih odpadkov • Kakovost površinskih vodotokov • Delež prebivalcev, priključenih na javno kanalizacijsko omrežje • Delež območij Natura 2000 • Investicije in izdatki za varstvo okolja

Vir: Prirejeno po K. Vintar Mally, Prednosti in omejitve uporabe kazalcev sonaravnega razvoja, 2006, str. 55.

2 ANALIZA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA V KOROŠKI REGIJI

Z namenom ovrednotenja trajnostnega razvoja v koroški regiji drugo poglavje namenjam časovni, krajevni in prostorski analizi tamkajšnjega stanja in trendov v primerjavi z ostalimi slovenskimi statističnimi regijami oz. s povprečjem Slovenije. Osredotočam se na vse tri sklope v shemi trajnostnega razvoja. Osnovni vir podatkov so statistične podatkovne baze in publikacije, uporabljam pa tudi sekundarne vire, kot so regionalni razvojni projekti in programi. Izbrani kazalniki so izračunani glede na razpoložljive podatke do konca oktobra leta 2011, zaradi česar pri vseh kazalnikih ne analiziram enakih časovnih obdobj. Zaradi večje preglednosti je večina tabel s številčnimi podatki predstavljenih v prilogah.

Koroška regija leži v severnem delu Republike Slovenije, na stiku južnih in centralnih Alp ob meji z Avstrijo, kamor direktno meji 8 občin. Na jugozahodu meji na savinjsko, na vzhodu pa na podravsko regijo. Je ena od 12 slovenskih statističnih regij in sodi v Vzhodno kohezijsko regijo. Imenujemo jo tudi svet treh rečnih dolin: Dravske, Mežiške in Mislinjske, sestavlja pa jo skupno 12 občin: Črna na Koroškem, Dravograd, Mežica, Mislinja, Muta, Podvelka, Prevalje, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Ribnica na Pohorju, MO Slovenj Gradec in Vuzenica.

2.1 KAZALCI EKONOMSKEGA RAZVOJA

Gospodarski razvoj ustvarja nepogrešljivo materialno podlago za udejanjanje trajnostnega razvoja. Stabilno in konkurenčno gospodarstvo države oz. regije, ki je neposredno povezano s pritiski na okolje in kakovostjo življenja prebivalcev, je temeljni predpogoj za doseganje blaginje (Vintar Mally et al., 2009b, str. 295). Pri analizi ekonomskih kazalcev me zanimajo predvsem ekonomska moč gospodarstva Koroške, kupna moč prebivalstva, stanje v kmetijstvu, turizmu, gozdarstvu in razvojna usmerjenost regije v obliki investicij ter raziskovalne dejavnosti.

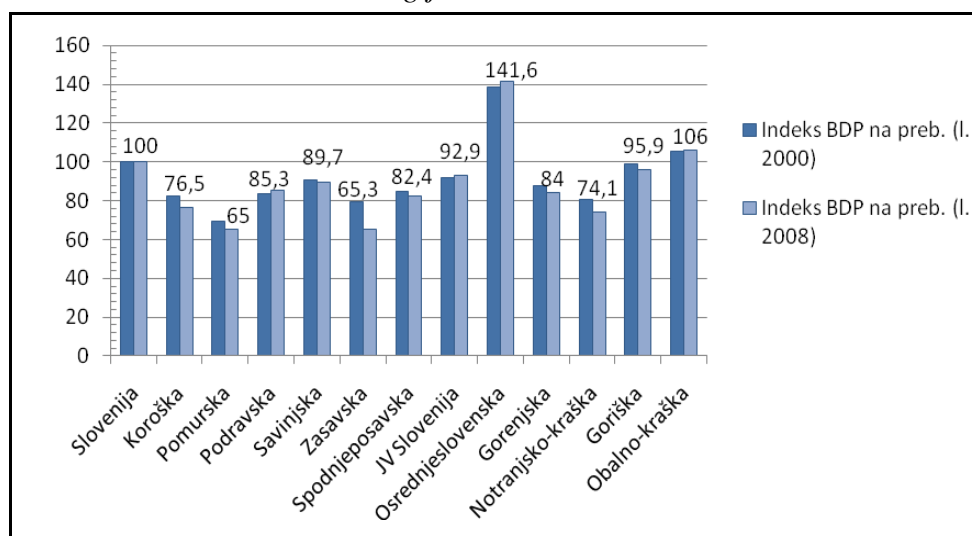
Koroška je ena izmed najstarejših industrijskih regij pri nas. Že v rimski dobi se je razvilo rudarstvo, kasneje pa tudi železarstvo, lesna in kovinsko predelovalna industrija, proizvodnja vgradnih komponent za avtomobilsko industrijo ter strojogradnja. Za leto 2010 je podatke iz letnih poročil AJPES-u predložilo 1.059 družb (od tega 89,1 % mikro, 6,6 % majhnih, 2,9 % srednjih in 1,4 % velikih družb) ter 11 zadrug. Družbe so glede na leto 2009 povečale prihodke za 15,1 % in odhodke za 14,8 %, kazalnik celotne gospodarnosti pa je znašal 1,01 (v Sloveniji 1,00). Ustvarjena neto dodana vrednost je bila za 10,1 % višja kot v letu 2009. Družbe so zaposlovale skupno 11.697 delavcev. Najpomembnejše področje po ustvarjenih prihodkih in po deležu zaposlenih (63,8 %) je področje predelovalnih dejavnosti, kjer je bil dosežen tudi največji neto čisti dobiček (Tabela P2). Poslovno leto 2010 so družbe zaključile pozitivno z neto poslovnim izidom 8,3 milijona EUR, ki je za 73 % višji kot v letu 2009, ko je bil ta negativen. S tem izidom se Koroška uvršča med tretjino slovenskih regij, ki so lansko poslovno leto zaključile pozitivno. Največji vpliv na skupne rezultate poslovanja so imele družbe iz MO Slovenj Gradec, Raven na Koroškem in Dravograda (Gospodarska zbornica Slovenije, 2011).

2.1.1 Bruto domači proizvod na prebivalca

Gospodarsko razvitost regije običajno ocenjujemo z ustvarjenim bruto domačim proizvodom (v nadaljevanju BDP), ki kaže dosežene ekonomske aktivnosti v posameznih teritorialnih enotah v enem letu. Za ugotavljanje razlik v razvitosti in ekonomski moči med regijami je najpogosteje uporabljen kazalnik BDP na prebivalca. V Sloveniji zaradi pomanjkanja podatkov pri izračunavanju BDP na prebivalca v paritetah kupne moči po statističnih regijah ni upoštevana razlika v ravni cen, kar nekoliko spremeni dejansko sliko (Pečar, 2008, str. 28).

V Sloveniji so med regijami v višini BDP na prebivalca prisotne razlike (statistični podatki so na voljo do leta 2008). V letu 2008 je povprečni BDP na prebivalca države znašal 18.450 EUR, kar je slabih 70 % več kot leta 2000. Največji in tudi nadpovprečni slovenski BDP na prebivalca sta ustvarili le osrednjeslovenska (26.188 EUR – 42 % nad povprečjem) in obalno-kraška regija (19.561 EUR – 6 % nad povprečjem). Ostale regije se v preučevanih letih nahajajo pod povprečjem. Koroška regija je v letu 2008 dosegla 76,5 % državnega povprečja (14.115 EUR) in tako zasedla 9. mesto na lestvici regij. Za njo se nahajajo le še notranjsko-kraška (13.672 EUR) in zasavska ter pomurska regija z indeksom okoli 65 (Tabela P3).

Slika 2: BDP na prebivalca v EUR (tekoče cene) in primerjava prostorskih indeksov stanja po regijah v letu 2008

Vir: Regionalni bruto domači proizvod, tekoče cene, Slovenija, letno, 2011.

V Tabeli P4 se nahajajo izračuni verižnih in baznih indeksov za nazornejšo predstavbo o samem gibanju BDP na Koroškem in v Sloveniji ter o znatnih regionalnih razlikah v preučevanem obdobju. Razberemo lahko, da je ta kazalnik v letu 2000 na Koroškem znašal 17,3 % manj od slovenskega povprečja. V letu 2004 je bila življenjska raven za 22,5 % nižja kot v povprečju v ostalih regijah, v letu 2008 pa za 23,5 %. V letu 2008 glede na leto 2000 je bil koroški BDP na prebivalca po dinamiki nižji za 6,2 indeksnih točk in vrednostno višji za 57,2 %. V tem obdobju se je v osrednjeslovenski regiji ta kazalnik povečal za 3,1 indeksno točko. Razmerje med osrednjeslovensko in koroško regijo znaša 1 : 1,9. Povprečna letna stopnja rasti BDP na prebivalca je na Koroškem v obdobju 2000–2008 enaka 5,8 %, v Sloveniji pa 6,9 %.

2.1.2 Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca

Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca je kazalnik ekonomske moči gospodarstva v regiji in se izračunava na podlagi podatkov iz bilanc stanja in bilanc uspeha gospodarskih družb (Pečar, 2011, str. 16). Višanje vrednosti tega kazalnika kaže na pozitiven prispevek k udejanjanju regionalnega trajnostnega razvoja (Penko v Vintar, 2003, str. 52). Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca se je v preučevanih letih po regijah gibala različno. V letu 2003 je Koroška dosegla 65,7 %, v letu 2006 70,1 % oz. 4,4 odstotne točke več, v letu 2009 pa samo še 61,3 % povprečja oz. 4.918 EUR (Slovenija – 8.028 EUR). To je 8,8 odstotnih točk manj kot v letu 2006. Podoben padajoč podpovprečen trend zasledimo tudi v zasavski, gorenjski in goriški regiji. Osrednjeslovenska, podravska in pomurska regija v preučevanem obdobju dosegajo različno in približno nespremenjeno raven dodane vrednosti na prebivalca. Nasprotno pa ta kazalnik narašča v JV Sloveniji in spodnjeposavski regiji. V letu 2009 je Koroška zasedla 9. mesto med regijami, najslabše pa je bilo v Pomurju z le 41,8 % povprečja (3.354 EUR). Razmerje med Osrednjeslovensko in Koroško znaša 1 : 2,7. Koroška je skupaj z Zasavsko in Goriško najbolj povečala zaostajanje za povprečjem Slovenije, preseganje povprečja pa je najbolj povečala JV Slovenija (Tabela P5).

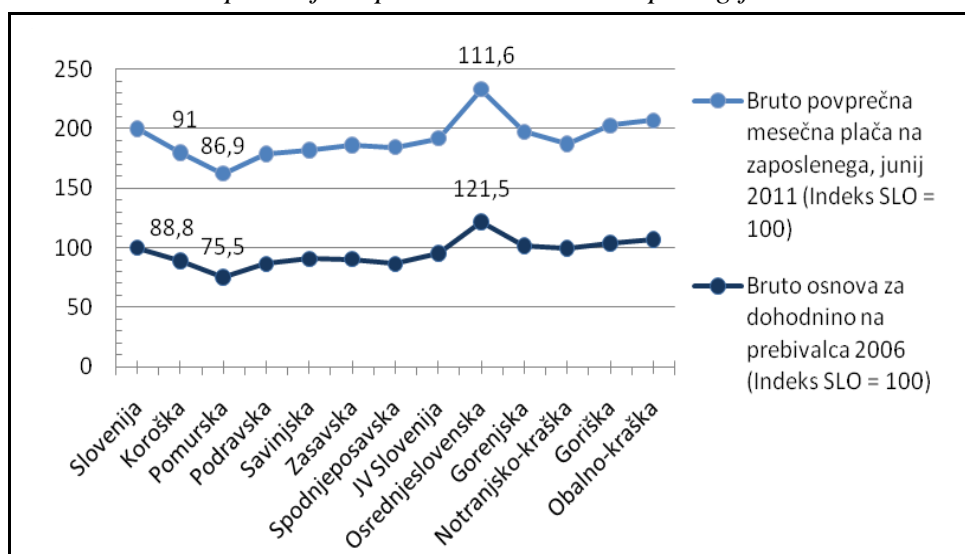
2.1.3 Osnova za dohodnino na prebivalca in bruto povprečna mesečna plača

Bruto osnova za dohodnino temelji na vseh obdavčljivih dohodkih prebivalstva nekega območja in kaže njihovo ekonomsko moč. Podatek o osnovi za dohodnino je pretežno odvisen od registriranih plač, pokojnin in drugih dohodkov, povezan pa je s stopnjo brezposelnosti in deležem kmečkega prebivalstva. Nekateri izdatki so iz obračuna dohodnine izvzeti (npr. denarna pomoč za brezposelnost, otroški dodatek, štipendije ipd.), zato je realni položaj manj razvitih regij boljši, kot kaže osnova za dohodnino (Kavaš, Pečar & Kušar, 2005, str. 26). V letu 2006 so imele nadpovprečno visoko osnovo za dohodnino štiri regije (Tabela P6): osrednjeslovenska, ki povprečje presega za 21,5 %, in obalno-kraška, goriška ter gorenjska (odstopajo za od 7,2 % do 1,8 %). Koroška z indeksom 88,8 zastopa 9. mesto, na dnu lestvice sta Spodnjeposavska in Podravska. Razmerje med Osrednjeslovensko, ki ima najvišjo osnovo za dohodnino, in Koroško znaša 1 : 1,6. Medregionalne razlike so razmeroma majhne.

Bruto plača je vsota neto plače, akontacij dohodnine in socialnih prispevkov, ki jih plača delavec. Pri povprečni mesečni bruto plači na zaposlenega pri pravnih osebah v letu 2007 pozitivno odstopa od slovenskega povprečja le Osrednjeslovenska, za 13,2 %. Najnižja plača je bila na Notranjsko-kraškem, ki je bila za 25,6 odstotnih točk nižja kot v osrednjeslovenski regiji. Povprečna višina bruto plače je v letu 2007 na Koroškem znašala 1.128,5 EUR, kar je za 12,2 % oz. za 156,3 EUR manj od povprečja ostalih regij. To pa regijo uvršča šele na 10. mesto. Za njo sta pomurska in notranjsko-kraška regija. Stanje v juniju leta 2011 ostaja podobno. Še vedno najvišjo plačo prejema prebivalci Osrednjeslovenske (1.520,9 EUR), najnižjo pa Pomurci (1.322 EUR). Koroška povprečna mesečna bruto plača je junija znašala 1.383,8 EUR, kar je za 9 % oz. za 137,1 EUR manj od slovenskega povprečja. Med regijami se Koroška uvršča na 9. mesto. Razmerje med osrednjeslovensko in koroško regijo je enako 1 : 1,3. Povprečna letna

stopnja rasti povprečne mesečne bruto plače na zaposlenega v obdobju 2007–junij 2011 znaša na Koroškem 5,2 %, v Sloveniji pa 4,3 % (Tabela P6).

Slika 3: Osnova za dohodnino na prebivalca in povprečna bruto mesečna plača na zaposlenega – primerjava prostorskih indeksov po regijah

Vir: J. Pečar, *Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah*, 2008, str. 83 in 146; *Povprečna mesečna bruto plača, Slovenija, mesečno, 2011*.

2.1.4 Izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

Bruto domače izdatke oz. tekoče in investicijske stroške za raziskovalno-razvojno dejavnost (v nadaljevanju RRD) opredelimo kot izdatke, ki se nanašajo na temeljna in aplikativna raziskovanja ter eksperimentalni razvoj, izraženi pa so v deležu BDP-ja (ARSO, 2010b). Pogled na Tabelo P7 razkrije, da je koroška regija v letu 2006 za RRD namenila zgolj 0,3 % od BDP-ja v regiji, to je 0,5 % od vseh bruto domačih izdatkov za RRD v Sloveniji. V letu 2008 ta številka ni bistveno drugačna, saj je delež izdatkov znašal 0,2 % regionalnega BDP-ja oz. 0,4 % vseh izdatkov za RRD v Sloveniji. Osrednjeslovenska regija je namenila v letu 2008 več kot polovico vseh tovrstnih izdatkov v Sloveniji. Koroška se s tako nizkimi izdatki uvršča na predzadnje, 11. mesto med regijami, za njo je le še Spodnjeposavska. V strukturi virov financiranja bruto domačih izdatkov za RRD imajo 92,2 % delež gospodarske družbe (v Sloveniji 62,8 %), 7,8 % pa državni viri (v Sloveniji 31,8 %). Podobno strukturo kot Koroška ima tudi Notranjsko-kraška. Za razliko od ostalih, ti dve regiji edini nimata virov iz visokega šolstva, zasebnih nepridobitnih organizacij in virov iz tujine (SURS, 2011, str. 30).

2.1.5 Investicijska dejavnost in izvozna usmerjenost

Investicije, merjene z deležem izdatkov za investicije v sredstvih, so eden ključnih dejavnikov gospodarskega razvoja, saj prinašajo nova znanja in tehnologije, povečujejo povpraševanje in rast proizvodnih kapacitet ter pozitivno vplivajo na zaposlenost in prejemke prebivalstva (Penko, 2009, str. 11). Podatki za investicijsko dejavnost koroških gospodarskih družb so precej zastareli. V letu 2004 je le-ta znašala 12,9 %, kar je 1,5 odstotne točke manj od slovenskega povprečja.

Neto investicije na zaposlenega so se v letu 2004 v primerjavi z 2003 povišale za skoraj 1,1-krat (Pečar, 2005, str. 147). V tem obdobju je bila investicijska aktivnost nizka, predpostavljam pa, da je danes stanje podobno, kot posledica aktualne gospodarske recesije.

Mednarodna menjava je pomembna za gospodarski razvoj, saj širi velikost trga, omogoča izkoriščanje ekonomije obsega in povečuje produkcijske možnosti regije. Bistvena posledica izvoza je hitrejše povezovanje lokalnih podjetij s tujimi podjetji, večje investiranje v znanje in nadgrajevanje tehnologije (Senjur, 2002, str. 398). V kontekstu trajnostnega razvoja bi bilo potrebno ločeno obravnavati mednarodno menjavo naravnih virov. Izvozno usmerjenost sicer izrazimo z deležem čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu v celotnih čistih prihodkih od prodaje (Pečar, 2008, str. 137). V slovenskem merilu je Koroška druga nadpovprečno izvozno usmerjena regija. Podjetja so v letu 2007 ustvarila 53,1 %, v letu 2009 pa le še 44,3 % celotnih prihodkov od prodaje na tujih trgih, kar pa je še vedno za 16,3 odstotnih točk več od slovenskega povprečja. Podjetja, predvsem iz Mežiške doline in Slovenj Gradca (TAB, Tus KO-SI, Kopur idr.), so odkrila nove trge, kot so Rusija, Ukrajina in Bližnji vzhod. Jugovzhodna Slovenija ima največji delež teh prihodkov in sicer 64,2 % (Tabela P8).

2.1.6 Kmetijstvo in gozdarstvo

Koroška sodi med najbolj hribovite slovenske pokrajine, saj 90 % površja predstavljajo vzpetine, izstopajoča značilnost pa je tudi gosta rečna mreža. Za podeželsko zaledje večjih mest je tipična razpršenost poselitve, kmetije v obliki celkov pa najdemo po celotni regiji. Naravni pogoji pogojujejo usmerjenost kmetij v izkoriščanje travnatega sveta – v govedorejo. Poljedelska proizvodnja krompirja in nasadi hmelja so značilni za ravninske predele. Hribovske kmetije z zaokroženo posestjo so velike (povprečno 24,8 ha skupne površine), kjer pa je zaradi razgibanosti zemlje omejena uporaba kmetijske mehanizacije. Posledice so nižja produktivnost, dražja pridelava krme in krajša doba vegetacije (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2006, str. 12).

Po podatkih SURS-a je bilo v letu 2007 v regiji 2.702 kmetijskih gospodarstev (v Sloveniji skupaj 75.340), ki so imela v uporabi 20.393 ha zemljišč. Povprečna površina zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo je 7,5 ha, povprečje Slovenije znaša hektar več, največja površina pa je na Notranjsko-kraškem (7,7 ha). Po tipu kmetovanja v regiji prevladuje reja pašne živine (69,7 %), povprečje Slovenije je 41,9 %, odstotek je višji le Gorenjskem (77,4 %). Sledi mešana rastlinska pridelava in živinoreja z 12,3 %, najvišji delež je v spodnjeposavski regiji (17,5 %). Delež gojenja trajnih nasadov v kmetijski strukturi je 3,1 %, povprečje Slovenije znaša 9,3 %, največji pa je na Obalno-kraškem (40,2 %). Koroški kmetje gospodarijo s povprečno največjimi gozdnimi površinami. Tudi povprečna površina gozda na kmetijsko gospodarstvo (gozd pokriva 68 % površine regije) je tu največja – 12,9 ha, v Sloveniji pa 5,6 ha (Tabela P9). Lesno predelovalna industrija ni pomembneje prisotna, saj se večina lesa izvozi v obliki surovin. Gospodarji družinskih kmetij so povprečno najmlajši (54 let), povprečno najstarejši pa so v notranjsko-kraški regiji (61 let) (SURS, 2011, str. 32).

2.1.7 Turizem

Regionalna razvojna agencija za Koroško (2006, str. 75) ugotavlja, da koroška regija na področju turizma v slovenskem merilu ne ustvarja inovativnih produktov. Turistična ponudba Mežiške, Mislinjske in Dravske doline je razdrobljena in nekonkurenčna, infrastruktura pa iztrošena in neprimerna za sodobne trende turističnega razvoja. Prevladuje izletniški turizem z ogledi kulturno-zgodovinskih (npr. Rudarski muzej Črna, grad Pukštanj, čebelarska zbirka) in naravnih znamenitosti (npr. izvir na Rimskem vrelcu, Ivarčko jezero, Uršlja gora, Najevska lipa), s ponudbo športno-rekreativnih dejavnosti ter turizmom na podeželju (npr. Prežihova bajta, kovačija pri Ravnjaku). Prepoznavnost regija gradi tudi na podobi Kralja Matjaža. Atraktivnost območja zmanjšujejo nezadosten obseg investicij v turistično infrastrukturo in premalo razvojnih spodbud. Povezanost lokalnih turističnih pisarn je slaba, saj te bolj ali manj predstavljajo posamezno občino. Enako slabo je s prometnimi povezavami, še posebej s središčem države, in z vzdrževanjem lokalnih cest. Poleg neuskkljenih urbanističnih, prostorskih in razvojnih načrtov, tudi naravovarstveniki in snovalci turističnega razvoja ne najdejo skupnega jezika glede razvoja turizma v zaščitenih območjih (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2006, str. 20).

Podatki kažejo, da je Koroško v letu 2010 obiskalo 28.952 turistov, kar predstavlja 0,9 % vseh gostov pri nas (Tabela P10). Ti so opravili 81.802 nočitvi. Regija precej zaostaja po nastanitvenih kapacitetah, ki so tudi slabšega standarda – na celotnem območju je bilo v letu 2010 1.935 ležišč v vseh nastanitvenih objektih, od tega največ v planinskih domovih in kočah (371) ter hotelih (260) (podatki o objektih veljajo za leto 2005). Povprečna zasedenost nastanitvenih zmogljivosti je bila v letu 2005 skoraj 10 %, realizirane prenočitve v regiji pa so predstavljale zgolj 0,5 % celotnega števila le-teh v Sloveniji. 58,7 % turistov na Koroškem je domačih, 41,3 % pa iz tujine (največ je Hrvatov – 17,6 %). Njihov čas bivanja je kratek in povprečno znaša 2,8 prenočitev, v državi 3, najdaljši pa je v savinjski regiji (4 prenočitve). Največ domačih turistov je v letu 2009 prenočilo v savinjski (61,9 %), največ tujih pa v osrednjeslovenski regiji (91,3 %) (SURS, 2011, str. 28).

2.1.8 Sklepi

Po trajnostni paradigmi je rast BDP-ja potrebna, vendar je trajno sprejemljiva le, če je ne spremlja hkratno izčrpavanje naravnih virov in povečevanje pritiskov na okolje (Gorišek, 2007, str. 143). Po višini BDP na prebivalca se Koroška uvršča na 9. mesto med regijami in pod slovensko povprečje, prav tako po ekonomski moči glede na dodano vrednost na prebivalca, mesečni bruto plači in osnovi za dohodnino. Razen pri slednji so medregionalne razlike relativno velike. Tehnološki potencial se na Koroškem z nizkimi izdatki za raziskave in razvoj krepi počasi, regija pa zaseda predzadnje mesto. Z vidika varstva okolja je to neugodno, saj so nove tehnologije prijaznejše in energijsko varčnejše. Po drugi strani pa je Koroška največja slovenska izvoznica, kar ugodno vpliva na gospodarski razvoj. Vendar mora pri mednarodni menjavi naravnih virov obstajati ravnovesje med uvozom in izvozom le-teh, za zagotovitev trajnostnega razvoja (Seljak, 2000, str. 93). Starost gospodarja in nasledstvo sta pomembna kazalnika proizvodne in reproduktivne sposobnosti kmetije. Na koroškem ni tradicije prenosa kmetij na

mlajšega gospodarja. Z nepovratnimi državnimi in evropskimi sredstvi ter ugodnimi krediti za mlade gospodarje kmetij poskušajo pospešiti prenos (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2006, str. 13). Za področje turizma ugotavljam, da sta nekonkurenčna ponudba in iztrošena infrastruktura neprimerni za sodobne trende trajnostnega razvoja v turizmu. Ekonomsko stanje Koroške je slabše od državnega povprečja in z vidika trajnostnega razvoja neugodno, saj sta kupna moč in blaginja prebivalcev manjši. Glede na povprečno oceno vseh preučevanih ekonomskih kazalcev se Koroška uvršča na 8. mesto med regijami.

2.2 KAZALCI SOCIALNEGA RAZVOJA

Socialni kazalci postavljajo v ospredje osnovne demografske značilnosti, dostop do javnih storitev (npr. zdravstvene oskrbe in izobraževanja) in izpostavljenost revščini ter socialni izključenosti. Z njimi spremljamo učinkovitost doseganja višje ravni kakovosti življenja, ki je temeljni družbeni cilj trajnostnega razvoja (Vintar et al., 2009b, str. 296). V tem sklopu me zanimajo demografski trendi, značilnosti človeških virov in izobrazbena struktura prebivalcev.

2.2.1 Gostota poselitve prebivalstva

Gostota poseljenosti območja nam pove razmerje med površino območja v km² in številom prebivalcev na tem območju, pogojena pa je s primernostjo bivalnih razmer, privlačnosti regije za naselitev in osebnih preferenc (Prinčič, 2010, str. 26). Visoka gostota prebivalstva negativno vpliva na trajnostni razvoj, zaradi večje izrabe naravnih virov, nosilne zmogljivosti okolja, večje potrebe po infrastrukturi, zaposlitvi ter po reševanju socialne in stanovanjske problematike (Penko v Vintar, 2003, str. 60). Površina Koroške meri 1.041 km² oz. 5,1 % državnega ozemlja, to pa jo uvršča na 10. mesto po velikosti. Na dan 1. 7. 2009 je tu živelo 72.839 prebivalcev, kar predstavlja 3,6 % vseh prebivalcev Slovenije. Gostota poselitve je v povprečju v letu 2009 v Sloveniji znašala 100,7 prebivalcev na km². Najgosteje poseljena je osrednjeslovenska regija, kjer gostota z 206,1 prebivalcem na km² dvakratno presega slovensko povprečje. Nadpovprečno gosto poseljene so tudi zasavska, podravska, savinjska in obalno-kraška regija. Na Koroškem živi v povprečju 70,0 prebivalcev na km² in je na 9. po vrsti oz. 4. mestu glede na ugodnost za trajnost. Najmanjšo površino, 264 km², ima Zasavska, najredkeje poseljena pa je Notranjsko-kraška, kjer na km² v povprečju živi le 35,8 prebivalcev (Tabela P11).

2.2.2 Stopnja rasti prebivalstva

Stopnja rasti prebivalstva je odvisna od njihovega naravnega (razlika med živorojenimi in umrlimi) in selitvenega gibanja (razlika med priseljenimi in odseljenimi prebivalci) (Prinčič, 2010, str. 26). Z vidika trajnosti je negativna stopnja rasti prebivalstva neugoden pojav, saj posredno kaže na neprivlačnost regije za bivanje in delo, slabšo kakovost življenja v njej ter depopulacijo delov regije oz. države (Penko v Vintar, 2003, str. 61). V obdobju od leta 1991 do 2002 je število prebivalcev naraščalo v večini slovenskih regij, najbolj pa v osrednjeslovenski. Rast števila prebivalstva v Sloveniji od leta 1997 do 2005 je bila izključno posledica priseljevanja tujcev, v letih 2006 in 2007 pa je bila pozitivna tudi naravna rast (Pečar, 2008, str.

12). V obdobju 2002–2007 je bila stopnja rasti v vseh regijah pozitivna, število prebivalcev je upadlo edino v zasavski, ko je stopnja znašala –0,4 %. Najbolj je prebivalstvo poraslo na Obalno-kraškem (4,9 %), na Koroškem pa je naraslo zgolj za 0,4 %, kar je najmanj med regijami. Letna stopnja rasti prebivalstva je na Koroškem v letu 2009 enaka 4,6 %, kar je za 2,6 odstotnih točk manj od povprečne stopnje v Sloveniji, ki znaša 7,2 % (Tabela P12).

2.2.3 Indeks staranja prebivalstva

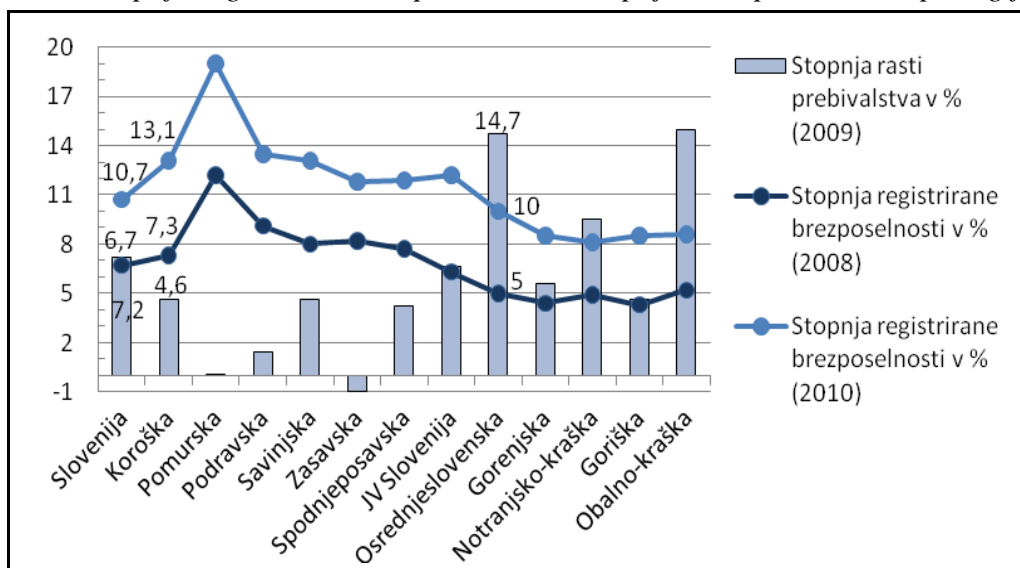
Indeks staranja prebivalstva kaže razmerje med starim (+65 let) in mladim prebivalstvom (0–14 let). Iz širšega družbenega vidika je staranje neugodno, ker zavira gospodarsko rast in povečuje potrebe po socialni ter zdravstveni oskrbi (Kavaš et al., 2005, str. 61). Indeks se je v vseh regijah začel povečevati že po letu 1981, po letu 2003 pa je v povprečju Slovenije prvič presegel vrednost 100. To pomeni, da je bilo v starostni strukturi prebivalcev več starih kot mladih (Pečar, 2008, str. 16). Koroška ima v preučevanem obdobju od leta 2005 do prvega polletja 2011 vseskozi bolj ugodno starostno strukturo, kot jo beleži slovensko povprečje. V letu 2005 so imele le JV Slovenija, Koroška in Savinjska vrednost indeksa pod 100 (Tabela P13). V enakem obdobju je indeks staranja v vseh regijah naraščal, razen v letu 2010 glede na 2009, leta 2007 pa prvič nobena regija več ni imela nižjega indeksa od 100. Najbolj ugodno starostno strukturo prebivalstva vseskozi izkazuje JV Slovenija (103,9), najmanj ugodno pa zasavska in obalno-kraška regija. Koroška ima v letu 2011 za 2 indeksni točki bolj ugodno strukturo od povprečja Slovenije in je 5. na lestvici med regijami. Delež prebivalcev, starih 65 ali več let, je s 13,9 % med najnižjimi v državi (SURS, 2011, str. 40).

2.2.4 Stopnja registrirane brezposelnosti

Za oceno razvojnih možnosti in prikaz strukturnih problemov se najpogosteje uporablja stopnja registrirane brezposelnosti. Prikazujemo jo kot odstotni delež med registrirano brezposelnimi osebami in delovno aktivnim prebivalstvom (Kavaš et al., 2005, str. 62) in naj bi bila obratno sorazmerna s stopnjo družbeno-ekonomske razvitosti. Visoka stopnja brezposelnosti predstavlja omejitveni dejavnik trajnostnemu razvoju (Penko, 2008, str. 15).

Koroška, ki se že dalj časa spopada z nadpovprečno visoko brezposelnostjo, je v letu 2010 dosegla 13,1 % stopnjo registrirane brezposelnosti (Tabela P14). Uvršča se na 3. mesto med regijami z najvišjo brezposelnostjo in povprečje presega za 22,4 %. Stanje je slabše le še v pomurski in podravski regiji. Najvišjo stopnjo brezposelnosti v letu 2010 je torej imela Pomurska, in sicer 19 %, kar je za 77,6 % več od državnega povprečja, ki je znašalo 10,7 %. Najnižjo in nadpovprečno ugodno stopnjo izkazuje notranjsko-kraška regija (8,1%). V preučevanem obdobju se je na Koroškem brezposelnost sprva znižala za 3,3 odstotne točke iz 10,6 % v letu 2005 na 7,3 % v letu 2008, nato pa se je povišala za 5,8 odstotnih točk v letu 2010. Razmerje med Notranjsko-kraško in Koroško po tem kazalniku znaša 0,6 : 1. Razlike v stopnjah registrirane brezposelnosti na občinski ravni so relativno velike (Tabela P15).

Slika 4: Stopnja registrirane brezposelnosti in stopnja rasti prebivalstva po regijah

Vir: ZRSZ, Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah 2005–2010, 2011; Prebivalstvo – izbrani kazalniki, Slovenija, 2011.

Največji problem v regiji predstavlja strukturno neskladje na trgu dela (Tabela P16, Tabela P17). Delež brezposelnih žensk v skupnem številu brezposelnih je bil v letu 2007 drugi najvišji, 59,3 %, kar je za 4,4 odstotne točke več od slovenskega povprečja. Delež brezposelnih oseb z nizko stopnjo izobrazbe je v primerjavi z drugimi regijami manjši, delež iskalcev zaposlitve z višjo in visoko izobrazbo pa je nadpovprečen, in sicer 11,3 %. Podpovprečen vendar razmeroma visok je delež dolgotrajno brezposelnih (50,6 %, v Sloveniji 51,2 %). Nadpovprečna sta tudi deleža mladih brezposelnih (14,9 %, v Sloveniji 13,5 %) in iskalcev prve zaposlitve (20 %, v Sloveniji 19,4 %). Nasprotno pa je delež brezposelnih, ki so starejši od 50 let, drugi najmanjši med regijami (24,9 %, v Sloveniji 31,1 %). Velik del delovno aktivnega prebivalstva so delovni migranti, kar nakazuje indeks delovne migracije (delovna mesta na formalno delovno aktivno prebivalstvo), ki je na Koroškem v letu 2010 znašal 85,8, in uvršča regijo na 8. mesto. Največji presežek delovnih mest, skoraj za petino, ima osrednjeslovenska, obalno-kraška regija pa se je najbolj približala izravnani bilanci. Primanjkljaj delovnih mest glede na formalno aktivno prebivalstvo v % od domačega formalno aktivnega prebivalstva je bil v letu 2007 na Koroškem krepko nad povprečjem in je znašal –18,5 % (v Sloveniji –7,7 %) (Tabela P18).

2.2.5 Izobrazbena struktura prebivalstva in število vpisanih študentov

Eden od kazalcev kakovosti človeških virov je izobrazbena struktura, saj učinkovit sistem izobraževanja in zaposlovanje bolj izobraženih kadrov pozitivno vplivata na gospodarsko rast ter inovativnost v regiji, hkrati pa sta ključna za povečevanje in ohranjanje konkurenčnih prednosti (Penko, 2009, str. 17). Izobrazbena struktura na območju koroške regije je nekoliko slabša, kot v razvitejših regijah. Brez izobrazbe je slab odstotek prebivalcev. Precej visok je delež ljudi z nepopolno in popolno osnovnošolsko izobrazbo, ki znaša 34,1 %, v osrednjeslovenski regiji pa 25,6 %, torej 8,5 odstotnih točk manj. Največ je prebivalcev s srednješolsko izobrazbo, katerih delež znaša 55,4 % in je podoben kot v osrednjeslovenski regiji. Višjo ali visoko izobrazbo ima

8,8 % prebivalcev, starih 15 let ali več (Prebivalstvo, staro 15 ali več, 2011). Število vpisanih študentov se je v obdobju 2007–2010 na Koroškem zmanjšalo za 5 %, kar je nekoliko manj, kot znaša povprečno zmanjšanje v Sloveniji (7,2 %), sicer pa podoben trend zasledimo v vseh ostalih regijah (podatkov za študijska leta pred letom 2007 SURS ne beleži). Spodbudno pa je, da se je v enakem študijskem obdobju povečalo število diplomantov na 1.000 prebivalcev. Na Koroškem je njihovo število večje za 36 %, v Sloveniji pa povprečno za 17 % (Tabela P19).

2.2.6 Sklepi

Koroška je četrta najredkeje poseljena regija, zato je gostota prebivalstva dokaj sorazmerna z nosilno zmogljivostjo okolja in ne povečuje izrabe naravnih virov. Z vidika trajnosti ima naraščajoča stopnja rasti prebivalstva pozitiven pomen, saj nakazuje trend repopulacije območja, privlačnosti za bivanje in delo ter boljšo kakovost življenja v regiji (Penko v Vintar, 2003, str. 61). Za slovensko prebivalstvo je, zaradi hitrega povečevanja deleža starega prebivalstva in padanja rodnosti v vseh regijah, značilno pospešeno staranje. To prinaša nove perspektive v razvoju regij. Preučeni kazalci kažejo predvsem na slabo izkoriščenost človeških potencialov, saj je višina registrirane brezposelnosti tretja najvišja. Velik delež brezposelnih predstavljajo ženske, po drugi strani pa je ugodno majhen delež tistih brezposelnih, ki so starejši od 50 let. Koroška se spopada z izzivom, kako čim več izobraženih strokovnjakov, ki se šolajo v drugih krajih, obdržati v domačem okolju. Socialno stanje Koroške je skupno slabše od državnega povprečja in z vidika trajnostnega razvoja neugodno, saj je kakovost življenja prebivalstva nižja od povprečja. Glede na povprečno oceno vseh preučevanih socialnih kazalcev se regija uvršča na 8. mesto.

2.3 KAZALCI OKOLJSKEGA RAZVOJA

Skrb za okolje postaja bistvenega pomena, zato okoljska komponenta trajnosti obsega najširši izbor kazalcev (14) za preučevanje stanja. Z njimi ugotavljamo obseg pritiskov na okolje in naravne vire s strani gospodarstva in poselitve, vrednotenje odzivov družbe za omejevanje teh vplivov in zmanjševanje njihovih posledic (Vintar Mally et al., 2009b, str. 297). V analizi se osredotočam le na glavne značilnosti okoljske infrastrukture in naravnih danosti Koroške.

Ena najbolj degradiranih slovenskih pokrajin in območij Koroške je Mežiška dolina, kot posledica rudarsko-metalurške dejavnosti v preteklosti. Najstarejši dokument o pridobivanju svinčene rude sega že v leto 1424. Dolina ima izrazito zatišno lego, kjer pogosto prihaja do temperaturnih inverzij, mehkejša in nepropustna silikatna tla pa težje nevtralizirajo kisline iz onesnaženega zraka in padavin. Rudniki, povezani s podzemnimi rovi in talilnice so raztreseni po vsej dolini. Glavni onesnaževalci so bili žveplovi oksidi, svinec iz topilnice in rdeči železarski prah. Na ožjem okolju okoli topilnic je prihajalo do uničenja rastlinja in posledično erozije oz. nastanka t. i. Doline smrti. Leta 1990 so prenehali taliti primarno surovino in emisije so se zmanjševale, vendar pa so težke kovine nakopičene v tleh, kjer bodo zaradi razpolovne dobe nekaj sto let ostale še dolgo in ogrožale zdravje prebivalcev (Svet za varstvo okolja RS, 2009).

2.3.1 Količina zbranih odpadkov na prebivalca

Stanje na področju komunalne ureditve kaže, da več kot 97 % prebivalcev Koroške uporablja storitve javnega odvoza komunalnih odpadkov. Regija se po količini zbranih odpadkov na prebivalca uvršča na ugodno 10. mesto, saj so v letu 2009 zbrali 348 kg odpadkov na prebivalca, kar je za skoraj 14 % manj, kot znaša povprečje v Sloveniji (404 kg/prebivalca). Za skoraj polovico manj odpadkov od povprečja so zbrali v notranjsko-kraški regiji, največ, 474 kg/prebivalca, pa na Goriškem (Tabela P20). Vseh 12 koroških občin izvaja ukrep celovitega ravnanja z odpadki. Do konca leta 2011 se bo zaključila gradnja regijskega centra za ravnanje z odpadki Kocerod, ki predstavlja največjo skupno regijsko investicijo. Projekt vključuje gradnjo sortirnice in kompostarne v MO Slovenj Gradec, regijske deponije končnih komunalnih odpadkov na Prevaljah ter zaprtje štirih obstoječih odlagališč, ki ne izpolnjujejo predpisanih standardov za obratovanje. V sklopu ukrepa deluje tudi podporno okolje v obliki manjših projektov za učinkovitejšo javno službo pri ravnanju z odpadki (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2006, str. 115).

2.3.2 Kakovost površinskih vodotokov in stanje odpadnih voda

Površinski vodotoki so na Koroškem v povprečju v 2. kakovostnem razredu in so med manj onesnaženimi v državi. Večji vodotoki Drave (merilno mesto v Dravogradu), Meže in Mislinje (merilni mesti v Otiškem vrhu) so v letih 2002–2006 od možnih ocen slabo ali dobro kemijsko stanje vode dosegli rezultat dobro, z nekoliko povišanimi koncentracijami kovin v nefiltriranih vzorcih vode in sedimentu (ARSO, Monitoring kakovosti površinskih vodotokov v Sloveniji v letu 2006, 2008, str. 100). K zmanjšanju organskega onesnaževanja voda največ prispeva gradnja novih čistilnih naprav, katerih ciljna vrednost povečanja kapacitet do leta 2013 znaša 58.000 populacijskih enot (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2006, str. 116). Sanacija odpadnih voda je tudi eden od prednostnih ciljev okoljske direktive o varstvu voda, zato me zanima razmerje med skupnim številom prebivalstva in tistim delom, ki živi v stanovanjskih objektih priključenih na javno kanalizacijo. Najvišji delež z dvema tretjinama priključenih prebivalcev ima Osrednjeslovenska. Povprečje presegajo Zasavska, Obalno-kraška in Gorenjska, Koroška pa je s 49,3 % deležem priključenih prebivalcev tik pod slovenskim povprečjem (Tabela P20).

2.3.3 Delež zavarovanih območij Natura 2000

Natura 2000 (2011a) je ekološko omrežje območij znotraj EU, potrebnih za ohranjanje pomembnih živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih habitatov. Vlada RS je aprila 2004 z Uredbo o posebnih varstvenih območjih določila 286 območij, od tega 260 na podlagi direktive o habitatih in 26 na podlagi direktive o pticah, ki zajemajo 36 % površine Slovenije. Za tovrstna območja so na razpolago evropski finančni mehanizmi za sofinanciranje naravovarstvenih projektov, okolju prijaznih oblik kmetovanja in drugih dejavnosti. Največji delež površine v območju Natura 2000 glede na površino celotne regije ima notranjsko-kraška regija, in sicer dobro polovico. S tem tudi za polovico presega slovensko povprečje. Nadpovprečen delež imajo

še JV Slovenija z 48,4 %, obalno-kraška z 48,2 %, goriška s 47,1 %, gorenjska s 44,3 % in pomurska regija s 43,5 % površine v območju Natura 2000. Koroška se z 19,5 % takšnih območij nahaja na dnu lestvice, nižji delež imata le še spodnjeposavska in savinjska regija (Tabela P21). Pri pregledu stanja v koroških občinah (Tabela P22) ugotovimo, da je v Ribnici na Pohorju, Črni na Koroškem (območje Tople, Pece, Bistre in Smrekovca) in Mislinji (območje Pohorja in Kozjaka) skoraj polovica površja občin v Naturi 2000. Najmanjša deleža sta na Prevaljah, slaba 2 %, in v Ravnah na Koroškem, zgolj 0,2 %.

2.3.4 Tekoči izdatki in investicije za varstvo okolja

Investicije gospodarskih družb v varstvo okolja zajemajo vse investicije v zemljišča, stavbe, naprave in opremo za ravnanje z odpadki, varstvo tal in voda, zmanjšanje ali preprečevanje hrupa, čiščenje onesnaženega zraka, varovanje pokrajine proti eroziji ter poplavam ipd. S tekočimi izdatki za varovanje okolja (brez investicijskih izdatkov in amortizacije) pa podjetja preprečujejo ali zmanjšujejo škodljive vplive na okolje – to so izdatki za porabljeno energijo, zaposlene osebe, rezervne dele, (tuje) storitve, obresti ter izdatki za raziskave, razvoj, zavarovanje ipd. (ARSO, Poročilo o stanju okolja 2002, str. 13). Tako investicije kot izdatki za varstvo okolja se v zadnjih letih povečujejo. Celotni tekoči izdatki so v letu 2008 v Sloveniji znašali nekaj manj kot 400 mio EUR, od tega je največji delež prispevala osrednjeslovenska (26,4 %), najmanjši delež pa zasavska regija (0,9 %) (Tabela P23). Koroška regija je namenila dobrih 18 mio EUR oz. 4,6 % v deležu, kar je 1,1 % od celotnega regionalnega BDP-ja in 6,8 % od vseh investicij. V celotni strukturi tekočih izdatkov se jih največ, skoraj 90 %, nanaša na ravnanje z odpadki, 4,2 % na upravljanje z odpadnimi vodami, zgolj 1 % pa za varstvo biološke pokrajine in raznovrstnosti. Podobno je z investicijami – Koroška se glede na % regionalnega BDP-ja uvršča tik nad slovensko povprečje.

2.3.5 Sklepi

Dejstvo, da se na Koroškem nahaja ena izmed najbolj degradiranih slovenskih dolin, priča o tem, da se regija tudi v prihodnje sooča z velikim izzivom sanacije tega dela, ki bo zahteval mnoge finančne in časovne napore. Na drugi strani pa tehnološko dovršena infrastruktura in izvajani ukrepi celovitega ravnanja z odpadki pozitivno vplivajo na ohranjanje in varovanje okolja v regiji. Kljub relativno ugodnim kazalcem stanja površinskih vodotokov se pojavi problematika pri čiščenju odpadnih voda in priključitvi na javno kanalizacijsko omrežje, še posebej v Dravski in delu Mežiške doline. Tu stanje sicer malo zaostaja za povprečjem, z vidika trajnosti pa bi bilo potrebno doseči višji delež priključenih gospodinjstev. Zavarovana območja Natura 2000 pri zagotavljanju trajnostnega razvoja ravno tako predstavljajo razvojni potencial, saj povečujejo privlačnost regije za razvoj različnih vrst dejavnosti. Na Koroškem je teh območij premalo, še posebej na to kaže precej neenakomerna slika na občinski ravni. Izdatki in investicije za varstvo okolja so glede na celotno stanje v državi relativno zadostni. Pri posameznih kazalcih ponekod ugotovljene vrednosti nisem zaporedno uvrščala na lestvico regij, vendar sklepam, da se Koroška povprečno uvršča na 5. mesto med regijami. Poudarjam ugotovitev, da so okoljski kazalci z vidika trajnostnega razvoja pozitivni, za razliko od negativnih ekonomskih in socialnih kazalcev.

2.4 SINTEZNA OCENA ZA VSE REGIJE

V nadaljevanju ocenjujem, v kolikšni meri Koroška dosega trajnostni razvoj. Pri vrednotenju, kot omenjeno, upoštevam izsledke že obstoječe raziskave doseganja trajnosti v slovenskih regijah v letu 2009, ki so jo opravili dr. Vintar Mally in sodelavci. V njej je zajeto približno enako preučevano časovno obdobje. Zato predpostavljam, da rezultati moje analize kazalcev in povprečne ocene iz te raziskave prikazujejo približno enake vrednosti (z možnim minimalnim odstopanjem v pozitivno ali negativno smer pri končni oceni) in privzemam ugotovljene vrednosti sinteznega KSRR. Glede na vrednost KSRR in povprečno oceno ekonomskih, socialnih ter okoljskih kazalnikov, se Koroška z vrednostjo $-0,32$ uvršča na 8. mesto med dvanajstimi regijami. Sodi na 2. mesto v skupini regij z negativno vrednostjo KSRR, kljub pozitivnim okoljskim kazalcem. Bolj neugodne razmere izkazujejo le še podravska, pomurska in zasavska regija, najslabše pa trajnostni razvoj zasleduje spodnjeposavska. Prvo mesto v skupini pozitivnih ocen KSRR pričakovano zaseda osrednjeslovenska regija, ki ji sledijo goriška, obalno-kraška, gorenjska regija in JV Slovenija (Vintar Mally et al., 2009b, str. 293).

Omenjeni raziskovalci so regije pozicionirali tudi glede na indeks razvojne ogroženosti (IRO) in indeks človekovega razvoja (HDI – angl. *Human Development Index*). Prvi je sestavljen kazalnik in je bil uveden v regionalno politiko Slovenije kot osnova za dodeljevanje (ne)posrednih regionalnih spodbud (Prinčič, 2010, str. 27). Izračuna se na podlagi utežitve kazalcev razvitosti, ogroženosti in razvojnih možnosti regije (Pečar & Kavaš, 2006, str. 15). HDI pa je pomemben kazalnik kompleksnosti povezave dohodka in blaginje ter prepletenosti ekonomskih in socialnih politik. V kombinaciji z drugimi kazalci kaže trajnostno gibanje blaginje prebivalcev (ARSO, Indeks človekovega razvoja, 2010a). IRO z vrednostjo 103,9 Koroško uvršča na 7., HDI z vrednostjo 0,853 pa na 9. mesto. Z vidika teh treh razvojnih meril se Koroška uvršča na 8. mesto.

Tabela 2: Razvrstitev regij po rangih rezultatov vrednotenja treh razvojnih kazalnikov

Rang	KSRR		IRO		HDI	
1.	Osrednjeslovenska	+1,02	Osrednjeslovenska	8,7	Osrednjeslovenska	0,906
2.	Goriška	+0,88	Obalno-kraška	82,4	Goriška	0,880
3.	Obalno-kraška	+0,49	Gorenjska	83,1	Obalno-kraška	0,877
4.	Gorenjska	+0,40	Savinjska	92,2	Gorenjska	0,873
5.	JV Slovenija	+0,39	Goriška	93,8	Notranjsko-kraška	0,862
6.	Notranjsko-kraška	+0,23	JV Slovenija	101,7	JV Slovenija	0,861
7.	Savinjska	$-0,25$	Koroška	103,9	Savinjska	0,859
8.	Koroška	$-0,32$	Zasavska	113,9	Podravska	0,856
9.	Podravska	$-0,46$	Spodnjeposavska	116,8	Koroška	0,853
10.	Pomurska	$-0,75$	Podravska	116,8	Spodnjeposavska	0,849
11.	Zasavska	$-0,85$	Notranjsko-kraška	127,0	Zasavska	0,842
12.	Spodnjeposavska	$-0,88$	Pomurska	159,5	Pomurska	0,830

Vir: K. Vintar Mally, (Ne)sonaravnost razvoja slovenskih regij, 2009a, str. 268.

V Tabeli 3 predstavljam lastne rezultate analize. Določila sem tri vrednosti in njim pripadajoče pojme (1 – nizka, 2 – srednja, 3 – visoka), s katerimi, glede na višino vsakega posameznega preučevanega kazalca v primerjavi z ostalimi regijami, subjektivno ocenjujem stopnjo približevanja trajnostnim načelom. Nato sem za vsako izmed treh področij s pripadajočimi kazalci izračunala skupno povprečno oceno in določila, ali je stopnja doseganja trajnostnega razvoja nezadostna (vrednost od 1 do 2) ali zadostna (vrednost več kot 2). Ugotavljam, da v koroški regiji ekonomski kazalci z oceno 1,4 kažejo na nezadostno udejanjanje, prav tako socialni kazalci z oceno 1,8, okoljski kazalci z oceno 2,2 pa edini izkazujejo zadostno doseganje trajnostnega razvoja. Ocenjujem, da je splošno udejanjanje trajnostnega razvoja na Koroškem nezadostno in negativno, kljub pozitivnim okoljskim kazalcem, ter prihajam do enakega zaključka kot dr. Vintar Mally s sodelavci. Koroška zaseda 8. mesto med slovenskimi statističnimi regijami glede na stopnjo zasledovanja trajnostne strategije razvoja.

Tabela 3: Ocena doseganja trajnostnega razvoja koroške regije po treh področjih

Področje	Kazalec	Stopnja udejanjanja trajnostnega razvoja	Skupna povprečna ocena
Ekonomsko	BDP na prebivalca	1	1,4 (nezadostno)
	Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca	1	
	Osnova za dohodnino	2	
	Povprečna mesečna plača	1	
	Izdatki za RRD	1	
	Investicijska dejavnost	1	
	Izvozna usmerjenost	3	
	Kmetijstvo in gozdarstvo	2	
Turizem	1		
Socialno	Gostota poselitve	3	1,8 (nezadostno)
	Stopnja rasti prebivalstva	1	
	Indeks staranja prebivalstva	2	
	Stopnja registrirane brezposelnosti	2	
	Delež žensk med brezposelnimi	1	
	Število diplomantov	2	
Okoljsko	Količina javnih odpadkov	3	2,2 (zadostno)
	Kakovost površinskih voda	3	
	Delež prebivalcev, priključenih na javno kanalizacijsko omrežje	2	
	Območja Natura 2000	1	
	Sredstva za varstvo okolja	2	

3 RAZVOJNE MOŽNOSTI ZA KOROŠKO REGIJO

V nadaljevanju navajam cilje za posamezna razvojna področja, ki bi dolgoročno lahko izboljšali vrednost kazalcev in so po mojem mnenju najbolj smiselni in pomembni. Na podlagi ocen oblikujem predloge za prihodnji razvoj regije, kjer pa ne obravnavam izvedljivosti iz finančnega vidika. Za vse komponente trajnostnega razvoja poskušam podati ideje, ki se nanašajo predvsem na boljši gospodarski izkoristek naravnih virov, ekološko kmetovanje, razširitev turistične ponudbe, dejavnost izobraževanja ter nenazadnje na vpeljavo trajnostnih načel v vsakdanje življenje ljudi. Pri tem uporabljam smernice Regionalnega razvojnega programa za Koroško in lastno poznavanje regije. Izhodišče analize je tudi razvojna vizija regije do leta 2013, ki pravi: »Prihodnjo Koroško razvojno regijo bomo gradili kot dinamično, fleksibilno in okolju prijazno skupnost, v kateri bo ljudem omogočeno kvalitetno življenje in ustvarjalno ter podjetno delo in delovanje.« (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2011, str. 31).

3.1 GOSPODARSKI RAZVOJ

Vzpostavitev tehnološko-podporne infrastrukture za gospodarski razvoj: Koroška se za preboj med ekonomsko razvitejše regije v Sloveniji sooča z izzivom, kako izboljšati vrednost kazalcev gospodarske razvitosti in kupne moči prebivalstva. Na tem področju se mi zelo pomembna zdi ugotovitev Regionalne razvojne agencije za Koroško (2006, str. 41–44), da sta zagotovitev dinamičnega okolja za rast novih podjetij in krepitev inovativne konkurenčnosti nujni v razvoju gospodarstva. Cilj se namerava doseči z vzpostavitvijo t. i. tehnološkega parka, ukrep pa obsega gradnjo poslovno-razvojne logistične cone Noordung do konca leta 2013, s centri v večih občinah. Tu se bodo povezovale razvojne vsebine (predvsem iz področja pridobivanja kovinskih materialov, informacijske tehnologije, ekologije, obdelovanja kovin, lesa, tekstila idr.), prostorske (v koncentraciji visoko tehnoloških dejavnosti podjetij in njihovih razvojno-raziskovalnih oddelkov) in izobraževalne vsebine. Pomemben del parka predstavljata tehnološki inkubator za inkubacijo visoko tehnoloških podjetij in tehnološki razvojni center. Celoten projekt je po mojem mnenju zasnovan ambiciozno, kljub temu pa je njegova izvedba ključnega pomena za oblikovanje mreže, v kateri bi vpeta domača in tuja podjetja prispevala k razvoju tehnološko dovršenih dejavnosti ter regionalni proizvodnji izdelkov z višjo dodano vrednostjo. Okrepilo bi se čezmejno gospodarsko sodelovanje, tu še posebej ciljam na sosednji avstrijski trg. Projekt naj bi zagotovil veliko novih delovnih mest in s tem pripomogel k znižanju visoke regionalne brezposelnosti ter k prestrukturiranju industrijskih podjetij. Opisan ukrep lahko zviša BDP regije in tudi dodano vrednost gospodarskih družb na prebivalca.

Samooskrba v regiji in kmetijstvu: V kontekstu trajnostnega razvoja se vse bolj poudarja pojem samooskrbe, ki je zlasti v času gospodarske krize ena ključnih razvojnih priložnosti, ne le za Koroško, ampak tudi za Slovenijo. Lokalna samooskrba pomeni uporabo razpoložljivih in obnovljivih virov, proizvodni procesi s kratkimi oskrbovalnimi verigami pa so locirani čim bližje potrošniku (Lokalna trajnostna samooskrba, 2011). Privede do izboljšanja ekonomskega položaja gospodinjstev in pozitivno vpliva na okoljske kazalce. Iz analize v drugem poglavju je razvidno, da je na Koroškem mnogo kakovostnih kmetijskih zemljišč, ki so večinoma usmerjena v rejo

pašne živine. Največ neizkoriščenega potenciala vidim v mešani rastlinski pridelavi in trajnih nasadih, vendar bi tu morali predhodno preučiti vpliv objektivnih ovir za samooskrbno kmetijstvo, kot so lega zemljišč, težavnost razmer za pridelavo ter oddaljenost tržnih poti. Občine morajo pripraviti programe za spodbujanje poslovnih povezovanj med kmetovalci, jim posredovati sodobna tehnološka znanja ter hkrati trajno in sistematično obveščati potrošnike o vsestranskemu pomenu doma pridelane hrane. Poleg tega se pojavlja tudi možnost organizirane prodaje pod skupno blagovno znamko, ki bi z znaki o koroškem poreklu, tradicionalnosti in kakovosti pripomogla k hitrejšemu razvoju ter promociji regionalnih kmetijskih produktov. Trajnostno kmetijstvo posredno prispeva k razvoju podeželja, saj ustvarja delovna mesta in tudi zadovoljuje potrebe rastočega števila potrošnikov po ekoloških oziroma bio živilih.

Komplementarnost trajnostnega turizma: Koroška ima bogat naravni potencial, ki ga predstavljajo gozdnata območja s pestrimi habitati Pohorja, Pece in Uršlje gore ter kulturna dediščina treh koroških dolin. Geografske danosti ponujajo možnost razvoja zdraviliškega in podeželskega turizma z usmerjanjem v eko-kmetijstvo (Berglez, 2007, str. 59). Ključni izzivi regije na tem področju so v oblikovanju novih turističnih proizvodov in investiranju v turistično infrastrukturo. Pri tem bi predlagala, da bi v strategijo vključili načela trajnostnega turizma, saj bi tako zagotavljali optimalno uporabo naravnega okolja in ekonomično poslovanje, spoštovanje tradicionalnih vrednot, vzdrževanje zadovoljstva turistov ter krepitev njihove ekološke zavesti (Mihalič, 2006, str. 98). Podoben koncept turizma je eko-turizem, ki bi poleg samooskrbnega kmetijstva tudi pozitivno vplival na razvoj podeželja. Zanj je značilno, da je primernejši za individualne popotnike in manjše skupine, zaradi vključujoče izobraževalne vsebine (Mihalič, 2006, str. 108). Turistično privlačna je po mojem mnenju celotna regija. Izpostavila bi Ivarčko jezero, ki nima izkoriščenih potencialov za izvajanje rekreativnih aktivnosti (npr. plavanje, ribolov, lokostrelstvo) in pri ponudbi prenočišč. Podobno je z Rimskim vrelcem, kjer objekt z okolico propada. Tu vidim razvoj v organizaciji letnega wellnes centra z naravnim izvirom termalne vode. Pri kreiranju novih turističnih produktov bi največ pripomoglo večje sodelovanje občinskih turističnih pisarn. Izpostavila bi produkte, za katere Regionalna razvojna agencija za Koroško (2006, str. 83) ugotavlja, da so tržno zanimivi: vzpostavitev konjeniške poti na zahodnem Pohorju, golf igrišče v Mislinjski dolini in splavarjenje na reki Dravi. Priložnost pa vidim tudi v razvoju gorskega kolesarjenja kot trajnostnega načina rekreacije, za kar ima Koroška ustrezne naravne pogoje.

Sanacija prometne infrastrukture: Zaradi odsotnosti hitre ceste je povezanost z regijo slaba in tudi lokalno cestno omrežje z gozdnimi cestami je slabo vzdrževano. Poskrbljeno je le za regijsko kolesarko omrežje. Navezujoč se na dosedanje razvojne predloge bi bilo po mojem mnenju nujno urediti to problematiko, tudi v okviru nacionalnega projekta Tretja razvojna os. Boljše ceste bodo regiji nudile nove razvojne možnosti in pritok novih investicij ter olajšale poti dnevnim migrantom. Boljša prometna povezanost in dostopnost do perifernih območij regije bi pozitivno vplivala na razvoj turističnih destinacij. S tem razvojnim ukrepom je pogojeno tudi uspešno delovanje poslovno-logističnega parka Noordung. Pri gradnji in obnovi cest je potrebna ohranitev kmetijskih zemljišč za izvajanje samooskrbe in varovanje območij Natura 2000.

3.2 SOCIALNI RAZVOJ

Razvoj novih oblik izobraževanja: Visoka stopnja registrirane brezposelnosti in strukturno neskladje na trgu dela sta najbolj pereča regionalna problema na socialnem področju. Zato predlagam ukrepe za dvig izobrazbene ravni prebivalcev, zaustavitev trenda izseljevanja mladih izobražencev, povečanje stopnje zaposlenosti starejših in izboljšanje pogojev za podjetništvo. Menim, da je jedro problema v veliki ponudbi kadra družboslovnih smeri, podjetja iz predelovalnih dejavnosti pa povprašujejo predvsem po izobražencih naravoslovno-tehniških smeri. Sprva je potrebno razviti nove izobraževalne programe, predvsem višje in visokošolske, saj trenutno obstaja le ena višja strokovna šola, in sicer Šolski center Slovenj Gradec z ekonomskimi programi. V okviru Višja strokovna šola Celje pa se na Srednji šoli Ravne izvaja še strokovni program strojništva. V sklopu tehnološkega parka se bo vzpostavilo izobraževalno središče za izvajanje z gospodarskimi potrebami usklajenih visokošolskih programov. Za težje zaposeljive skupine pa je smiselna uvedba regionalnega programa usposabljanja, kjer bi se priučili tistih spretnosti in veščin, ki jih regionalni trg dela trenutno najbolj potrebuje.

Spodbujanje podjetništva med mladimi in družinami: Ljudje s perspektivo, ki želijo ustvariti lastno podjetje, se pogosto srečujejo s problemom pomanjkanja izkušenj, začetnega kapitala in drugih potrebnih sredstev za ustanovitev. Vsekakor je gospodarska kriza ta problem razširila na celotno državo, hkrati pa odprla nove možnosti za preboj na trg z inovativnimi idejami. V nacionalnem okviru bo najprej potrebno urediti administrativno področje, kot sta npr. skrajšanje časa in zmanjšanje stroškov za podjetnika, ki nastajajo pri ustanavljanju in delovanju podjetja. S tem bi po mojem mnenju omilili eno glavnih poslovnih ovir v podjetništvu. Za ukrep na regionalni ravni pa predlagam izvajanje promocije podjetništva in podpornega okolja, predvsem v tiskani obliki ali z organizacijo sejmov v regiji. Potrebno je utrditi zaupanje mladih v svoje lastne sposobnosti in znanje ter jim pomagati pri odkrivanju svojih potencialov.

Vzpostavitev regijske štipendijske sheme: Neravnotežje med zahtevami in povpraševanjem gospodarstva na eni ter ponudbo znanja in kompetenc iskalcev dela na drugi strani je problem celotne države, kot posledica pa nastopa visoka stopnja brezposelnosti. Eden od pristopov za odpravljanje problematike strukturnega neskladja na trgu dela je, po ugotovitvah Regionalne razvojne agencije za Koroško (2006, str. 102), podeljevanje štipendij v povezavi s potrebami gospodarstva za poklice naravoslovno-tehničnih smeri ter spodbujanje perspektivnih dijakov in študentov za razvoj Koroške. Za dosego stanja dolgoročnega sistema štipendiranja v regiji sta torej ključna aktivno sodelovanje gospodarstva in redno informiranje o spremembah na trgu dela. Potrebno je motivirati in vključevati podjetja v tovrstno štipendijsko shemo.

3.3 OKOLJSKI RAZVOJ

Sanacija okoljsko degradiranih območij: Ohranjanje narave in njenih virov mora še naprej ostati osrednja prioriteta, še posebno sanacija okoljsko degradiranih rudniških območij v Zgornji Mežiški dolini (Mežica, Žerjav in Črna na Koroškem). Izpostavila bi tudi problem težkih kovin, ki se nahajajo v tleh in v cestnem prahu, zato je za zmanjšanje le-teh potrebno asfaltirati odprte

površine, uvesti učinkovitejše strojno pometanje ter urediti posaditev zelenja. Regija mora nadaljevati z osveščanjem ljudi, ureditvami na in izven zavarovanih območij ter vzpostavljanjem okoljskih struktur, ki prispevajo k ohranjanju biodiverzitete. Že sedaj se vršijo projekt ekologija divjadi, ureditve na območjih Natura 2000 in ukrepi za varovanje virov pitne vode (Regionalna razvojna agencija za Koroško, 2006, str. 122).

Raznovrsten izkoristek gozdnega bogastva: Koroška ima kot dežela gozda priložnost izkoristiti to naravno bogastvo, ki ponuja številne možnosti za razvoj ekoloških dejavnosti (npr. eko-turizma). Predstavlja konkurenčno prednost na področju oskrbe z obnovljivimi viri energije. Regionalna lesna industrija je sicer močno zastopana, vendar pa ostaja še veliko neizkoriščene lesne mase – po podatkih Regionalne razvojne agencije za Koroško (2006, str. 28) se izkorišča le nekaj več kot 50 % letnega prirastka. Trajnostno ravnanje z lesom in njegovo energetske izrabo bi lahko dosegli z večimi ukrepi. Prvi je spodbujanje daljinskega in individualnega ogrevanja z lesno biomaso. Prednosti bi bile okrepitev regionalnega gospodarstva, zmanjšanje emisijskih vrednosti CO₂ in SO₂, kar bi precej pripomoglo k zmanjšanju onesnaženosti zraka v Mežiški dolini. Več finančnih sredstev, ki bi jih sicer porabili za uvoz fosilnih goriv, tako ostane v regiji za nadaljnje investiranje (Butala & Turk, 1998, str. 6). Številne gorske kmetije bi lahko izboljšale svoj dohodkovni položaj z izrabo lesnih produktov (kot so odpadni les, vejevje, lubje) v energetske namene in z razvojem dopolnilne dejavnosti predelave lesa (npr. izdelava lesnih sekancev). Občine pa bi morale zagotoviti sodelovanje z gozdarsko in s komunalno stroko ter ustrezne pogoje za odvzem in prodajo teh produktov. Moj drugi predlog je certificiranje gozdov po sistemu PEFC (Program za potrjevanje shem za certifikacijo gozdov). Slednji zagotavlja, da les za lesne in papirne produkte prihaja iz gozdov, s katerimi se trajnostno gospodari. To med drugim pomeni, da se po poseku drevesa znova posadi, ščitijo se pravice delavcev in lastnikov gozdov ter varujejo se naravne funkcije gozda. Iz ekonomskega vidika bi certificirani izdelki podjetjem v času finančne krize lahko prinesli povečanje vrednosti blagovne znamke in boljši dostop na zahtevna ekološka tržišča. EU je pripravila tudi akcijski načrt, ki je že v letu 2010 predvidel, da mora biti polovica vseh javnih naročil zelenih (PEFC, 2011). Priložnost vidim še v krepitvi pohištvene industrije z izgradnjo tovarne ali pa s kapitalskim sodelovanjem z domačimi in tujimi podjetniki.

SKLEP

Strategije razvoja na vseh teritorialnih ravneh danes že v veliki meri zajemajo in upoštevajo trajnostna načela za prihodnji razvoj. Tudi trajnostno oblikovanje regionalne politike, kjer se išče sožitje s procesi globalizacije, dobiva vse večji pomen. Še posebej, ker se razvoj znotraj Slovenije na regionalni ravni ne širi enakomerno. Udejanjanje trajnostnega razvoja pa pomeni, da družba uravnoteženo upravlja s tremi vrstami kapitala: gospodarskim, družbenim in naravnim, ključna pri tem pa je povezanost institucionalnih ravni. V praksi je merjenje trajnostne trodimenzionalne ideje opredeljeno z mnogimi kazalci, na osnovi katerih se sprva oblikujejo prioritetni razvojni cilji in kasneje spremljata napredek ter učinkovitost ukrepov pri doseganju le-teh. Razpoložljivost statističnih podatkov je zadovoljiva in večinoma časovno posodobljena.

V diplomski nalogi sem opravila študijo primera za koroško regijo. Skozi analizo sem ugotovila, da je samostojna kvantitativna opredelitev stopnje udejanjanja trajnosti razvoja v regiji zahtevna. Zato, sklicujoč se na rezultat obstoječe raziskave za slovenske regije, trdim, da Koroška zaseda 8. mesto med regijami. Tako sodi v tisto tretjino regij, ki nezadostno udejanjajo trajnostna načela v razvojni strategiji. Navajam tudi lastno oceno, s katero prihajam do enakega zaključka. Ekonomski in socialni kazalci namreč kažejo podpovprečno in nezadostno, okoljski kazalci pa nadpovprečno in zadostno stopnjo doseganja trajnostnega razvoja. Pri primerjavi rangov regij po treh merah razvoja opazimo, da najvišja mesta praviloma zasedajo regije iz Zahodne Slovenije, kjer vedno prednjači osrednjeslovenska regija. Koroška ima, kot del Vzhodne kohezijske regije, edina pozitivno vrednost okoljskih kazalcev, kar je vsekakor spodbudno za trajnostni razvoj.

V skladu z oceno sem mnenja, da je za čim hitrejši gospodarski razvoj Koroške smotrno vlagati v znanje za podjetništvo in inovativnost, s katerim bi se ustvarila ugodna podjetniška klima, generirala delovna mesta z višjo dodano vrednostjo in povečale zaposlitvene možnosti, predvsem za mlade izobražence. Geografska lega in naravne danosti dajejo regiji ustrezne pogoje za uvajanje samooskrbnega kmetijstva in trajnostnega turizma, kjer cilj ne bo v masivnosti, ampak v komplementarnosti in ohranjanju narave. Nenazadnje pa je izboljšanje prometne infrastrukture tisto, ki med drugim pogojuje uresničitev zastavljenih razvojnih ciljev. Vse to bi vodilo k okrepitvi regionalne ekonomske in socialne slike, na okoljskem področju pa je vsekakor ključna sanacija degradiranih območij. Ugotavljam, da tako, kot se za zagotovitev trajnostno-celostne blaginje prepletajo tri preučevane komponente, tako tudi moji predlogi za nadaljnji razvoj regije, vsaj posredno, vplivajo drug na drugega. Bolj razvito gospodarstvo lahko namenja več sredstev za investiranje v varovanje okolja. In obratno, izkoristek gozda in trajnostno ravnanje z njim ugodno vplivata na naravne vire, večja blaginjo posameznikov in izboljšuje socialno stanje.

Menim, da z izbranim naborom kazalcev v nalogi lahko dobimo pomembne informacije o tem, kje so možnosti za dolgoročni trajnostni ekonomski in socialni razvoj v okviru okoljskih zahtev in predpisov. Slabost take metodologije pa je, da izračun vrednosti sinteznih kazalnikov temelji na povprečju regij, ki pa se iz leta v leto spreminja. Obstaja tudi dilema pripisovanja ustrezne teže posameznim kazalcem. Ti namreč predstavljajo vsebine, ki nimajo enakega vpliva na splošno blaginjo družbe. Takšno orodje je zato precej poenostavljeno in ne odseva celotne kompleksnosti trajnostnega razvoja ter opazovanih regij. Nadejam se torej, da bo v bližnji prihodnosti razvit takšen analitični model, s katerim bo moč uspešneje opredeliti ustrezno regionalno politiko in konkretne razvojne cilje ter s tem udejanjiti trajnostna načela v praksi. To je zagotovo nujno zaradi današnjih globalnih gospodarskih in okoljskih razmer.

LITERATURA IN VIRI

1. Adams, W. M. (2006). The future of sustainability: Re-thinking Environment and development in the Twenty-first Century. Najdeno 9. junija 2011 na spletnem naslovu http://cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_future_of_sustainability.pdf
2. ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje. (b.l.). Financiranje varstva okolja. *Poročilo o stanju okolja 2002*. Najdeno 2. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/poro%C4%8Dila/poro%C4%8Dila%20o%20stanju%20okolja%20v%20Sloveniji/financiranje.pdf>
3. ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje. (2008). Monitoring kakovosti površinskih vodotokov v Sloveniji v letu 2006. Najdeno 30. julija 2011 na spletnem naslovu http://www.arso.gov.si/vode/reke/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Porocilo_reke_2006.pdf
4. ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje. (2010a). Indeks človekovega razvoja. Najdeno 20. julija 2011 na spletnem naslovu http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=308&lang_id=302
5. id=308&lang_id=302
6. ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje. (2010b). Izdatki za raziskave in razvoj. Najdeno 20. julija 2011 na spletnem naslovu http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=314
7. Bahor, M. (2005). *Trajnostni razvoj v okoljski politiki Evropske unije* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Berglez, S. (2007). *Trajnostni razvoj in gospodarstvo: primer obnove samostana Dominikank v Radljah ob Dravi* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. *Bruto domači izdatki za RRD po regijah*. Najdeno 2. julija 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2364212S&ti=Bruto+doma%20E8i+izdatki+za+R%20DR+dejavnost+po+sektorjih+izvedbe+in+statisti%20E8nih+regijah+%28v+1000+EUR%29%2C+Slovenija%2C+letna&path=../Database/Ekonomsko/23_raziskovanje_razvoj/02_raz_razvoj_dej/01_23642_izdatki-fin/&lang=2
10. Butala, V., & Turk, J. (1998). Lesna biomasa – neizkoriščeni domači vir energije. Najdeno 12. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.aure.gov.si/eknjiznica/V5-biomasa.pdf>
11. *Caring for the Earth: A Strategy for Sustainable Living*. (1991). Najdeno 16. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.ciesin.org/IC/iucn/CaringDS.html>
12. *Diplomanti terciarnega izobraževanja po statistični regiji stalnega prebivališča v študijskem letu 2003/2004, 2007/2008 in 2010/2011*. Najdeno 20. septembra 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0955406S&ti=Diplomanti+terciarnega+izobra%20Eevanja+po+statisti%20E8ni+regiji+stalnega+prebivali%20E8e%2C+Slovenija&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/08_terciarno_izobraz/02_09554_diplomanti_splosno/&lang=2
13. *Delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov), medregijski delovni migranti ter indeks delovne migracije po spolu, regije, letno*. Najdeno 15. julija 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0723425S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/10_07234_delovne_migracije/&lang=2

14. EU – PHARE BUSINESS SUPPORT PROGRAM SME - FIT. EU Environmental Policies and Guidelines. (2004). Okoljevarstveni ukrepi in politika v EU. Najdeno 26. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.ueapme.com/business-support%20II/Training%20Tools/Confartigianato/Environment/SL-Environment%20-%20tool%20I.pdf>
15. Gorišek, K. (2007). »Trajnostna energija in ekonomija vodika« z vidika trajnostnega razvoja v slovenskih regijah. V J. Nared, D. Perko, M. Ravbar, A. Horvat, M. Hren, L. Juvančič, I. Piry & B. Rončević (ur.), *Veliki razvojni projekti in skladni regionalni razvoj* (str. 141-147). Ljubljana: Založba ZRC.
16. Gospodarska zbornica Slovenije. Območna zbornica Koroške. (2011). Poslovanje gospodarstva koroške regije v letu 2010. Najdeno 15. septembra 2011 na spletnem naslovu http://www.gzs.si/slo/regije/oz_koroska/gospodarstvo_regije/poslovanje_gospodarstva_koroske_regije_v_letu_2010
17. Gregorčič, M., Hanžek, M., Kajfež-Bogataj, L., Kreft, L., Murn, A., Plut, D., Stanovnik, T., Školč, J., & Trontelj, J. (2011). *Kam po krizi?* (str. 25). Ljubljana: Kabinet predsednika Vlade RS: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
18. *Inštitut za trajnostni razvoj*. (2011). Najdeno 16. junija 2011 na spletnem naslovu <http://www.itr.si>
19. Kavaš, D., Pečar, J., & Kušar, S. (2005). *Razvoj orodij za oblikovanje in spremljanje politike regionalnega razvoja*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
20. *Kdo smo?*. (2011). Najdeno 15. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.umanotera.org/index.php?node=5>
21. *Kmetijska gospodarstva – splošni pregled po statističnih regijah, Slovenija, 2007*. Najdeno 20. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1560001S&ti=Kmetijska+gospodarstva+%2D+splo%9Ani+pregled+po+statisti%28nih+regijah%2C+Slovenija&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/03_kmetijska_gospod/07_15600_kmet_gosp_regije/&lang=2
22. Kos, D. (2004). Trodelna struktura trajnostnega razvoja. V A. Lah (ur.), *Sonaravno uravnoreženi razvoj Slovenije = Sustainable development of Slovenia* (str. 49-50). Ljubljana: Svet za varstvo okolja Republike Slovenije.
23. Lobnik, F. (2004). Okoljsko in razvojno uravnoreženo. V A. Lah (ur.), *Sonaravno uravnoreženi razvoj Slovenije = Sustainable development of Slovenia* (str. 5-7). Ljubljana: Svet za varstvo okolja Republike Slovenije.
24. *Lokalna trajnostna samooskrba*. (2011). Najdeno 12. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.planbzaslovenijo.si/upload/samooskrbnost/pr-samooskrba.pdf>
25. Mihalič, T. (2006). *Trajnostni turizem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
26. Natura 2000. (2011a). Natura 2000 v Sloveniji. Najdeno 2. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=45>
27. Natura 2000. (2011b). Delež po občinah. Najdeno 3. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/razno/delez_po_obcinah.pdf
28. Our common future. (1987). Report of the World Commission on environment and development. Najdeno 1. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

29. PEFC – Program za potrjevanje shem za certifikacijo gozdov. (2011). O PEFC. Najdeno 10. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.pefc.si/pefc.html>
30. Pečar, J. & Kavaš, D. (2006). *Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007 do 2013*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
31. Pečar, J. (2005). *Regije 2005 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
32. Pečar, J. (2008). *Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
33. Pečar, J. (januar 2011). Poslovanje gospodarskih družb v letih 2008 in 2009 – regionalni pregled. *Delovni zvezki UMAR; letn. 20, št. 1*. Najdeno 3. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2011/dz01-11.pdf
34. Penko, J. (2009). *Analiza trajnostnega razvoja in razvojnih možnosti občine Ilirska Bistrica* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
35. Plut, D. (2002). *Okoljevarstveni vidiki prostorskega razvoja Slovenije*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
36. *Povprečne mesečne bruto in neto plače na zaposleno osebo pri pravnih osebah javnega in zasebnega sektorja*. (2007). Najdeno 27. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0701054S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/10_place/01_07010_place/&lang=2
37. *Povprečna mesečna bruto plača v juniju leta 2011*. Najdeno 27. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0701021S&ti=Povpre%20E8ne+mese%20E8ne+pla%20E8e+po+dejavnostih+%20SKD+2008%29%2C+statisti%20E8ne+r%20egije%2C+Slovenija%2C+mese%20E8no&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/10_place/01_07010_place/&lang=2
38. *Prebivalstvo – izbrani kazalniki*. (2011). Najdeno 24. junija 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C2008S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/10_05C20_prebivalstvo_stat_regije/&lang=2
39. *Prebivalstvo, staro 15 ali več, po izobrazbi. Popis 2002*. Najdeno 7. septembra 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=REG-08&ti=&path=../Database/Popis2002/Statisticne_regije/Prebivalstvo/Izobrazba/&lang=2
40. *Prenočitvene zmogljivosti, prihodi in prenočitve turistov po skupinah in po nastanitvenih objektih v letih 2009 in 2010*. Najdeno 23. julija 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2164503S&ti=Preno%20E8itvene+zmogljivosti%2C+prihodi+in+preno%20E8itve+turistov+po+skupinah+nastanitvenih+objektov%2C+statisti%20E8ne+regije%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Ekonomsko/21_gostinstvo_turizem/02_21645_nastanitev_letno/&lang=2
41. Prinčič, M. (2010). *Razvoj občine Brda znotraj Goriške regije* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
42. *Regionalna bruto dodana vrednost po dejavnostih v osnovnih cenah na Koroškem v letu 2000 in 2008*. Najdeno 2. junija 2011 na spletnem naslovu <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0309202S&ti=Regionalna+bruto+dodana+vrednost+po+dejavnostih+v+osnovnih+cenah%2C+teko%20E8e+cene%2C+Slovenija%2C+1>

etno&path=../Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/30_03092_regionalni_rac/&lang=2

43. *Regionalni bruto domači proizvod po tekočih cenah v Sloveniji, v letu 2000, 2004 in 2008.* Najdeno 9. junija 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0309201S&ti=Regionalni+bruto+doma%E8i+proizvod%2C+teko%E8e+cene%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/30_03092_regionalni_rac/&lang=2
44. Regionalna razvojna agencija za Koroško. (2006). *Regionalni razvojni program za Koroško razvojno regijo 2007–2013*. Dravograd: Regionalna razvojna agencija za Koroško.
45. Regionalna razvojna agencija za Koroško. (2011). *Izvedbeni načrt regionalnega razvojnega programa Koroške razvojne regije 2010 – 2013*. Dravograd: Regionalna razvojna agencija za Koroško.
46. Seljak, J. (2000). *Merjenje uravnoteženega razvoja* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
47. Senjur, M. (2002). *Razvojna ekonomika – teorije in politike gospodarske rasti in razvoja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
48. Smrekar, A. (2006). *Zavest ljudi o pitni vodi* (str. 21-23). Ljubljana: Založba ZRC.
49. Stanovnik, P., & Slabe Erker, R. (2004). Znanost in raziskovanje za uravnoteženi razvoj. V A. Lah (ur.), *Sonaravno uravnoteženi razvoj Slovenije = Sustainable development of Slovenia*. (str. 51). Ljubljana: Svet za varstvo okolja Republike Slovenije.
50. Statistični urad Republike Slovenije. (2008a). *Slovenske regije v številkah 2008*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
51. Statistični urad Republike Slovenije. (2008b). *Statistični letopis Republike Slovenije 2008*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
52. Statistični urad Republike Slovenije. (2009). *Slovenske regije v številkah 2009*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
53. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Statistični letopis Republike Slovenije 2010*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
54. Statistični urad Republike Slovenije. (2011). *Slovenske regije v številkah 2011*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
55. *Strategija razvoja Slovenije*. Najdeno 15. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.planbzasslovenijo.si/strategija-razvoja-slovenije>
56. Suvorov, M., & Žitnik, M. (2010). *Kazalniki trajnostnega razvoja za Slovenijo*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
57. Svet za varstvo okolja RS. (2009). Izvršni odbor (87. seja, 7. maj 2009). Najdeno 16. septembra 2011 na spletnem naslovu [http://www.svo-rs.si/web/portal.nsf/ae76a4ee10890d4bc1256fb9005f74fe/0c4b745ee3451c42c1257638006fc3e5/\\$FILE/SVO50izhodisca.pdf](http://www.svo-rs.si/web/portal.nsf/ae76a4ee10890d4bc1256fb9005f74fe/0c4b745ee3451c42c1257638006fc3e5/$FILE/SVO50izhodisca.pdf)
58. *Študenti terciarnega izobraževanja po regiji stalnega bivališča, vrsti izobraževanja, načinu študija in spolu v študijskem letu 2003/2004 in 2010/2011*. Najdeno 30. septembra 2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0955005S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/08_terciarno_izobraz/01_09550_vpisani_splosno/&lang=2

59. Vintar, K. (2003). *Okoljevarstveni vidiki sonaravnega regionalnega razvoja Slovenije* (magistrsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
60. Vintar Mally, K. (2006). Prednosti in omejitve uporabe kazalcev sonaravnega razvoja. *Dela*, 26, 43-59.
61. Vintar Mally, K. (2009a). (Ne)sonaravnost razvoja slovenskih regij. V J. Nared & D. Perko (ur.), *Razvojni izzivi Slovenije* (str. 263-270). Ljubljana: Založba ZRC.
62. Vintar Mally, K., Rešek, Ž., Trstenjak, K., Budkovič, M., Ban, Ž., & Žnidarič, S. (2009b). Zagate trajnostnega razvoja v Pomurju. V *Pomurje – Trajnostni regionalni razvoj ob reki Muri. 20. Zborovanje slovenskih geografov* (str. 290-302). Ljubljana, Ljutomer: Zveza geografov Slovenije, Društvo geografov Pomurja.
63. Vlada RS. (2011). Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. Najdeno 3. junija 2011 na spletnem naslovu http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/sklepi/seje_vlade/105_seja/105sv2.pdf
64. Vovk Korže, A. (2008). Pogled na indikatorje – kazalce za merjenje trajnostnega razvoja. *IB revija*, 29, 103-118.
65. ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2011). Stopnja registrirane brezposelnosti v slovenskih regijah in občinah v obdobju 2005–2010. Najdeno 13. maja 2011 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Tabela P1: Celovit nabor kazalcev za analizo trajnostnega razvoja na regionalni ravni	1
Tabela P2: Bruto dodana vrednost po dejavnostih v koroški regiji v letih 2000 in 2008	1
Tabela P3: Regionalni BDP na prebivalca v EUR (tekoče cene) v obdobju 2000–2008	2
Tabela P4: BDP na prebivalca v EUR (tekoče cene) na Koroškem in povprečje Slovenije; časovni in krajevni indeksi	2
Tabela P5: Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca v obdobju 2003–2009 po regijah.	3
Tabela P6: Bruto osnova za dohodnino na prebivalca v letih 2002 in 2006 ter bruto povprečna mesečna plača na zaposlenega v letu 2007 in v juniju 2011 – pregled po regijah.....	3
Tabela P7: Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost v letih 2006 in 2008 – pregled po regijah.....	4
Tabela P8: Delež čistih prihodkov od celotne prodaje na tujem trgu v celotnih čistih prihodkih od prodaje v obdobju 2007–2009 – pregled po regijah.....	5
Tabela P9: Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi in površina gozda na kmetijsko gospodarstvo ter povprečna starost gospodarjev na družinskih kmetijah v letu 2007 – pregled po regijah.....	5
Tabela P10: Prihodi in prenočitve turistov po regijah ter nastanitvene zmogljivosti v letih 2009 in 2010.....	6
Tabela P11: Površina regij, število in gostota prebivalstva po regijah v letu 2009	6
Tabela P12: Stopnje rasti prebivalstva v obdobju 1991–2009 po regijah.....	7
Tabela P13: Indeks staranja prebivalstva v obdobju 2005–2011 po regijah.....	7
Tabela P14: Stopnja registrirane brezposelnosti v obdobju 2005–2010 po regijah.....	8
Tabela P15: Stopnja registrirane brezposelnosti v letu 2010 in formalna stopnja zaposlenosti v letu 2007 na občinski ravni	8
Tabela P16: Skupine brezposelnih oseb po regijah v letu 2007.....	9
Tabela P17: Značilnosti brezposelnih oseb po spolu in izobrazbi v letu 2007 po regijah	9
Tabela P18: Indeks delovne migracije in presežek/primanjkljaj delovnih mest glede na formalno aktivno prebivalstvo v % od domačega formalno aktivnega prebivalstva po regijah.....	10
Tabela P19: Število vpisanih študentov in število diplomantov po regijah	10
Tabela P20: Količina zbranih odpadkov na prebivalca in delež prebivalstva, priključenega na javno kanalizacijsko omrežje	11
Tabela P21: Delež zavarovanih območij Natura 2000 po regijah.....	11
Tabela P22: Velikost koroških občin in delež površine Natura 2000 v njih.....	12
Tabela P23: Sredstva, namenjena za tekoče izdatke in investicije v varstvo okolja po regijah v letih 2005 in 2008.....	12

Tabela P1: Celovit nabor kazalcev za analizo trajnostnega razvoja na regionalni ravni

EKONOMSKI KAZALCI	SOCIALNI KAZALCI	OKOLJSKI KAZALCI
<ul style="list-style-type: none"> • BDP na prebivalca • Bruto dodana vrednost na prebivalca • Osnova za dohodnino na prebivalca • Zaposleni v storitvenih dejavnostih • Investicijska intenzivnost • Izdatki za raziskovanje in razvoj 	<ul style="list-style-type: none"> • Gostota poselitve • Rast prebivalstva • Pričakovana dolžina življenja • Indeks staranja prebivalstva • Stopnja registrirane brezposelnosti • Povprečno število let šolanja • Neenakost plač • Dodiplomski študenti • Brezposelni s I./II. stopnjo izobrazbe • Stanovanjska površina na prebivalca • Uporaba interneta • Brezposelnost žensk 	<ul style="list-style-type: none"> • Količina zbranih odpadkov • Kakovost površinskih vodotokov • Kakovost zraka (SO₂) • Delež zavarovanih območij • Intenzivno obdelana kmetijska zemljišča • Izdatki za varstvo okolja • Gozdnate površine • Delež pozidanih površin • Stopnja motorizacije • Železniški blagovni promet • Daljinsko ogrevanje • Živinorejska gostota • Ekološko obdelana kmetijska zemljišča • Čistilne naprave

Vir: Povzeto po K. Vintar Mally, *Prednosti in omejitve uporabe kazalcev sonaravnega razvoja*, 2006, str. 55.

Tabela P2: Bruto dodana vrednost po dejavnostih v koroški regiji v letih 2000 in 2008

Dejavnosti – skupaj	Strukturni delež koroške regije (Slovenija = 100)		Struktura na Koroškem po dejavnostih v %	
	2000	2008	2000	2008
A+B Kmetijstvo, lov, gozdarstvo in ribištvo	4,4	4,4	4,8	4,0
C+D Rudarstvo; predelovalne dejavnosti	4,5	4,7	38,9	38
E Oskrba z elektriko, plinom in vodo	5,6	3,9	4,8	4,3
F Gradbeništvo	2,1	2,2	4,6	6,5
G Trgovina, popravilo motornih vozil	2,0	2,0	7,1	9,0
H Gostinstvo	2,4	1,7	1,8	1,4
I Promet, skladiščenje in zveze	1,9	1,7	4,4	4,6
J Finančno posredništvo	1,8	1,5	2,7	2,5

se nadaljuje

nadaljevanje

K Nepremičnine, najem in poslovne storitve	2,9	2,0	14,7	12,7
L Javna uprava in obramba, obvezno socialno zavarovanje	2,1	1,7	3,9	3,5
M Izobraževanje	2,9	2,9	5,1	5,4
N Zdravstvo in socialno varstvo	3,2	3,5	5,4	6,0
O+P Druge javne, skupne in osebne storitve; zas. gospodinj. z zap. oseb.	1,4	1,7	1,8	2,1

Vir: Regionalna bruto dodana vrednost po dejavnostih v osnovnih cenah, tekoče cene, Slovenija, letno, 2011.

Tabela P3: Regionalni BDP na prebivalca v EUR (tekoče cene) v obdobju 2000–2008

	2000		2004		2008	
	BDP na prebivalca	Indeks*	BDP na prebivalca	Indeks*	BDP na prebivalca	Indeks*
Slovenija	10.858	100,0	13.599	100,0	18.450	100,0
Koroška	8.980	82,7	10.534	77,5	14.115	76,5
Pomurska	7.559	69,6	9.240	67,9	11.986	65,0
Podravska	9.089	83,7	11.471	84,3	15.745	85,3
Savinjska	9.832	90,6	12.085	88,9	16.555	89,7
Zasavska	8.606	79,3	9.610	70,7	12.044	65,3
Spodnjeposavska	9.228	85,0	10.913	80,2	15.207	82,4
JV Slovenija	9.953	91,7	12.476	91,7	17.145	92,9
Osrednjeslovenska	15.038	138,5	19.504	143,4	26.188	141,6
Gorenjska	9.512	87,6	11.635	85,6	15.495	84,0
Notranjsko-kraška	8.740	80,5	10.489	77,1	13.672	74,1
Goriška	10.746	99,0	13.020	95,7	17.696	95,9
Obalno-kraška	11.440	105,4	14.055	103,3	19.561	106,0

*Indeks: Slovenija = 100

Vir: Regionalni bruto domači proizvod, tekoče cene, Slovenija, letno, 2011.

Tabela P4: BDP na prebivalca v EUR (tekoče cene) na Koroškem in povprečje Slovenije

	BDP na prebivalca		Verižni indeksi		Bazni indeksi (2000 = 100)		Prostorski indeks	
	Kor.	SLO	Koroška	SLO	Koroška	SLO	Po dinamiki	Po stanju
							I Kor./SLO	Kor./SLO
2000	8.980	10.858	/	/	100,0	100,0	100,0	82,7
2004	10.534	13.599	117,3	125,2	117,3	125,2	93,7	77,5
2008	14.115	18.450	134,0	135,7	157,2	169,9	92,5	76,5

Vir: Regionalni bruto domači proizvod, tekoče cene, Slovenija, letno, 2011.

Povprečna letna stopnja rasti BDP-ja od leta 2000 do 2008:

$$\text{Koroška: } r = \sqrt[8]{\frac{I_{2008/2000}}{100}} - 1$$

$$r = \sqrt[8]{\frac{157,2}{100}} - 1$$

$$r = 0,058$$

$$\text{Slovenija: } r = \sqrt[8]{\frac{I_{2008/2000}}{100}}$$

$$r = \sqrt[8]{\frac{169,9}{100}} - 1$$

$$r = 0,069$$

Tabela P5: Dodana vrednost gospodarskih družb na prebivalca v obdobju 2003–2009 po regijah

	2003	2006	2008		2009	
	Indeks*	Indeks*	V EUR	Indeks*	V EUR	Indeks*
Slovenija	100,0	100,0	8.835	100,0	8.028	100,0
Koroška	65,7	70,1	6.049	68,5	4.918	61,3
Pomurska	43,9	42,3	3.940	44,6	3.354	41,8
Podravska	70,3	71,1	6.439	72,9	5.628	70,1
Savinjska	87,2	85,6	7.814	88,4	7.014	87,4
Zasavska	73,6	67,4	5.441	61,6	4.752	59,2
Spodnjeposavska	61,9	59,3	5.908	66,9	5.708	71,1
JV Slovenija	90,7	97,4	9.111	103,1	8.655	107,8
Osrednjeslovenska	160,8	167,3	14.524	164,8	13.449	164,4
Gorenjska	98,2	85,9	7.160	81,0	6.210	77,3
Notranjsko-kraška	60,8	59,5	4.945	56,0	4.567	56,9
Goriška	100,1	96,4	7.948	90,0	6.799	84,7
Obalno-kraška	97,4	85,3	7.812	88,4	6.988	87,0

Vir: J. Pečar, Poslovanje gospodarskih družb v letih 2008 in 2009, 2011, str. 12 in 17.

Tabela P6: Bruto osnova za dohodnino na prebivalca v letih 2002 in 2006 ter bruto povprečna mesečna plača na zaposlenega v letu 2007 in v juniju 2011 – pregled po regijah

	Bruto osnova za dohodnino na prebivalca			Bruto povprečna mesečna plača na zaposlenega			
	2002	2006		2007		Junij 2011	
	Indeks*	V EUR	Indeks*	V EUR	Indeks	V EUR	Indeks*
Slovenija	100,0	6.941	100,0	1.284,79	100,0	1.520,92	100,0
Koroška	85,5	6.166	88,8	1.128,50	87,8	1.383,82	91,0

se nadaljuje

nadaljevanje

Pomurska	80,3	5.242	75,5	1.062,73	82,7	1.322,05	86,9
Podravska	85,5	6.026	86,6	1.193,82	92,9	1.397,54	92,0
Savinjska	86,8	6.301	90,8	1.159,35	90,2	1.382,75	90,9
Zasavska	91,5	6.278	90,5	1.192,77	92,8	1.451,92	95,5
Spodnjeposavska	85,6	6.013	86,6	1.181,43	92,0	1.488,71	97,9
JV Slovenija	95,0	6.657	95,5	1.221,89	95,1	1.466,43	96,4
Osrednjeslovenska	122,3	8.436	121,5	1.454,09	113,2	1.696,90	111,6
Gorenjska	101,8	7.066	101,8	1.244,85	96,9	1.454,96	95,7
Notranjsko-kraška	100,6	6.913	99,6	1.125,85	87,6	1.333,47	87,7
Goriška	108,8	7.189	103,6	1.280,10	99,6	1.506,65	99,1
Obalno-kraška	111,4	7.439	107,2	1.278,97	99,5	1.516,64	99,7

*Indeks: Slovenija = 100

Vir: J. Pečar, *Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, 2008, str. 83 in 146*; SURS, *Statistični letopis, 2008b, tabela 30.18; Povprečne mesečne bruto in neto plače na zaposleno osebo pri pravnih osebah, Slovenija, 2007; Povprečna mesečna bruto plača, Slovenija, 2011.*

Tabela P7: Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost v letih 2006 in 2008 – pregled po regijah

	% od BDP v regiji		% od vseh bruto domačih izdatkov v Sloveniji		V 1.000 EUR
	2006	2008	2006	2008	2008
Slovenija	1,6	1,7	100,0	100,0	616.949
Koroška	0,3	0,2	0,5	0,4	2.498
Pomurska	0,2	0,4	0,6	0,8	5.220
Podravska	0,6	0,7	5,4	5,9	36.389
Savinjska	1,0	1,1	7,3	7,8	47.986
Zasavska	0,9	0,9	0,8	0,8	4.840
Spodnjeposavska	0,1	0,2	0,3	0,4	2.602
JV Slovenija	2,7	3,2	11,1	12,3	75.815
Osrednjeslovenska	2,5	2,5	57,4	54,6	337.009
Gorenjska	2,0	1,8	10,7	8,8	54.481
Notranjsko-kraška	0,4	0,3	0,4	0,3	2.023
Goriška	1,3	1,4	4,6	4,9	30.306
Obalno-kraška	0,2	0,8	0,8	2,9	17.782

Vir: SURS, *Slovenske regije v številkah, 2011, str. 30*; SURS, *Slovenske regije v številkah, 2009, str. 30*; *Bruto domači izdatki za RRD po statističnih regijah (v 1.000 EUR), Slovenija, leto, 2011.*

Tabela P8: Delež čistih prihodkov od celotne prodaje na tujem trgu v celotnih čistih prihodkih od prodaje v obdobju 2007–2009 – pregled po regijah

	2007	2008	2009
	V %	V %	V %
Slovenija	30,5	29,7	28,0
Koroška	53,1	49,3	44,3
Pomurska	26,0	29,6	22,8
Podravska	33,7	30,8	28,8
Savinjska	31,5	30,1	27,1
Zasavska	29,8	29,7	28,6
Spodnjeposavska	36,9	33,6	38,9
JV Slovenija	61,4	60,4	64,2
Osrednjeslovenska	20,4	20,9	18,9
Gorenjska	40,5	38,1	35,8
Notranjsko-kraška	46,8	42,3	42,6
Goriška	32,4	33,0	31,0
Obalno-kraška	38,7	37,9	37,3

Vir: J. Pečar, Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, 2008, str. 138–145; J. Pečar, Poslovanje gospodarskih družb v letih 2008 in 2009 – regionalni pregled, 2011, str. 12.

Tabela P9: Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi in površina gozda na kmetijsko gospodarstvo ter povprečna starost gospodarjev na družinskih kmetijah v letu 2007 – pregled po regijah

	Povprečna površina kmetijskih zemljišč (ha)	Povprečna površina gozda (ha)	Povprečna starost gospodarjev
Slovenija	6,5	5,6	58
Koroška	7,5	12,9	54
Pomurska	6,7	1,7	58
Podravska	6,4	3,0	58
Savinjska	5,9	6,0	56
Zasavska	5,8	10,4	57
Spodnjeposavska	5,5	4,0	58
JV Slovenija	6,1	5,2	59
Osrednjeslovenska	7,6	8,1	59
Gorenjska	7,5	11,5	58
Notranjsko-kraška	7,7	7,4	61
Goriška	5,6	5,9	59
Obalno-kraška	6,2	3,3	60

Vir: SURS, Slovenske regije v številkah, 2011, str. 32.

Tabela P10: Prihodi in prenočitve turistov po regijah ter nastanitvene zmogljivosti v letih 2009 in 2010

	2009			2010
	Prihodi turistov v %	Št. ležišč na 1.000 preb.	Povprečno št. prenočitev	Prenočitvene zmogljivosti – ležišča
Slovenija	100,0	55	3,0	117.947
Koroška	1,0	28	2,8	1.935
Pomurska	8,2	60	3,6	7.634
Podravska	6,5	21	2,5	7.368
Savinjska	10,8	47	4,0	13.445
Zasavska	0,2	10	2,3	440
Spodnjeposavska	6,2	71	3,5	5.067
JV Slovenija	3,5	38	3,5	5.430
Osrednjeslovenska	14,1	19	1,9	11.438
Gorenjska	18,5	118	2,7	25.575
Notranjsko-kraška	1,5	43	1,6	1.851
Goriška	7,9	83	2,3	12.101
Obalno-kraška	21,8	245	3,7	25.663

Vir: SURS, Slovenske regije v številkah, 2011, str. 28; Prenositvene zmogljivosti, prihodi in prenočitve turistov po skupinah nastanitvenih objektov, statistične regije, Slovenija, letno, 2011.

Tabela P11: Površina regij, število in gostota prebivalstva po regijah v letu 2009

	Površina v km ²	Št. prebivalcev*	Preb./ km ²	Indeks*
Slovenija	20.273	2.042.335	100,7	100
Koroška	1.041	72.839	70,0	69,5
Pomurska	1.337	119.691	89,5	88,9
Podravska	2.170	323.110	148,9	147,9
Savinjska	2.384	259.741	109,0	108,2
Zasavska	264	44.740	169,5	168,3
Spodnjeposavska	885	70.091	79,2	78,6
JV Slovenija	2.675	141.935	53,1	52,7
Osrednjeslovenska	2.555	526.636	206,1	204,7
Gorenjska	2.137	202.470	94,7	94,0
Notranjsko-kraška	1.456	52.163	35,8	35,6
Goriška	2.352	119.055	51,2	50,8
Obalno-kraška	1.044	109.864	105,2	104,5

*Število prebivalcev na dan 1.7.2009

Vir: SURS, Slovenske regije v številkah, 2011, str. 5, 36–58.

Tabela P12: Stopnje rasti prebivalstva v obdobju 1991–2009 po regijah

	1991–2002	2002–2007	2005	2006	2007	2008	2009
Slovenija	2,6	2,8	2,9	3,5	7,7	11,0	7,2
Koroška	1,3	0,4	-1,2	-1,8	1,3	0,7	4,6
Pomurska	-0,7	0,9	-2,2	-3,1	-2,0	-4,0	0,1
Podravska	1,4	3,3	0,4	1,5	6,5	2,0	1,4
Savinjska	1,9	2,6	2,4	4,3	10,7	9,8	4,6
Zasavska	-2,2	-0,4	-4,2	-2,8	-0,1	0,8	-1,0
Spodnjeposavska	0,1	2,4	1,0	2,3	4,2	8,4	4,2
JV Slovenija	3,6	3,4	4,7	3,7	9,2	14,4	6,6
Osrednjeslovenska	5,3	3,8	6,7	7,8	9,3	21,9	14,7
Gorenjska	4,0	2,4	3,7	4,1	6,8	9,3	5,6
Notranjsko-kraška	2,1	3,2	2,8	6,1	11,7	12,2	9,5
Goriška	0,5	1,2	0,1	-1,3	7,1	5,2	4,6
Obalno-kraška	4,3	4,9	5,7	5,0	16,4	23,3	15,0

Vir: SURS, Slovenske regije v številkah, 2011, str. 6; J. Pečar, Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, 2008 str. 13.

Tabela P13: Indeks staranja prebivalstva v obdobju 2005–2011 po regijah

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Slovenija	108,7	112,4	115,1	117,1	118,0	117,4	116,5
Koroška	96,6	101,6	104,7	109,3	112,2	114,4	114,5
Pomurska	112,7	117,0	121,2	125,5	130,0	132,2	133,0
Podravska	117,0	121,0	125,3	129,4	132,8	133,5	133,3
Savinjska	98,0	101,4	104,3	107,1	109,8	110,2	110,0
Zasavska	124,2	128,6	132,0	135,4	139,4	139,6	139,2
Spodnjeposavska	113,3	116,5	118,1	122,6	124,1	123,9	122,6
JV Slovenija	95,2	98,2	100,6	103,8	104,7	104,1	103,9
Osrednjeslovenska	105,5	108,4	110,1	109,9	108,7	107,1	105,8
Gorenjska	100,6	104,9	107,9	108,9	110,3	109,9	108,9
Notranjsko-kraška	118,2	122,2	123,4	125,2	124,2	121,7	119,7
Goriška	126,0	131,1	134,1	135,8	133,9	131,2	129,1
Obalno-kraška	139,4	144,1	146,0	144,4	140,5	136,0	134,3

* Podatki veljajo za 1. polletje 2011

Vir: Prebivalstvo – izbrani kazalniki, statistične regije, Slovenija, polletno, 2011.

Tabela P14: Stopnja registrirane brezposelnosti v obdobju 2005–2010 po regijah

	2005		2008		2010	
	V %	Indeks*	V %	Indeks*	V %	Indeks*
Slovenija	10,2	100,0	6,7	100,0	10,7	100,0
Koroška	10,6	103,9	7,3	109,0	13,1	122,4
Pomurska	17,1	167,7	12,2	182,1	19,0	177,6
Podravska	13,5	132,4	9,1	135,8	13,5	126,2
Savinjska	12,7	124,5	8,0	119,4	13,1	122,4
Zasavska	13,8	135,3	8,2	122,4	11,8	110,3
Spodnjeposavska	11,5	112,8	7,7	114,9	11,9	111,2
JV Slovenija	8,8	86,3	6,3	94,0	12,2	114,0
Osrednjeslovenska	7,6	74,5	5,0	74,6	10,0	93,5
Gorenjska	7,3	71,6	4,4	65,7	8,5	79,4
Notranjsko-kraška	7,9	77,5	4,9	73,1	8,1	75,7
Goriška	6,5	63,7	4,3	64,2	8,5	79,4
Obalno-kraška	7,5	73,5	5,2	77,6	8,6	80,4

*Indeks: Slovenija = 100

Vir: ZRSZ, Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah 2005–2010, 2011; Prebivalstvo – izbrani kazalniki, 2011.

Tabela P15: Stopnja registrirane brezposelnosti v letu 2010 in formalna stopnja zaposlenosti v letu 2007 na občinski ravni

	Stopnja registrirane brezposelnosti		Formalna stopnja zaposlenosti	
	V %	Indeks*	V %	Indeks*
Dravograd	12,6	117,7	60,8	100,8
Radlje ob Dravi	16,5	154,2	54,9	91,0
Podvelka	16,5	154,2	53,2	88,1
Ribnica na Pohorju	16,0	149,5	51,2	84,8
Muta	14,7	137,4	56,6	93,7
Vuzenica	12,8	119,6	57,7	95,6
Ravne na Koroškem	13,6	127,1	57,9	95,9
Prevalje	11,9	111,2	57,6	95,4
Mežica	12,7	118,7	55,5	91,9
Črna na Koroškem	11,1	103,7	56,3	93,3
Slovenj Gradec	12,8	119,6	60,1	99,5
Mislinja	9,4	87,9	59,2	98,1

*Indeks: Slovenija = 100

Vir: ZRSZ, Stopnja registrirane brezposelnosti po občinah 2005–2010, 2011; J. Pečar, Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, 2008, str. 13.

Tabela P16: Skupine brezposelnih oseb po regijah v letu 2007

	Dolgotrajno brezposelni		Mladi (do 25 let)		Stari (nad 50 let)		Iskalci prve zaposlitve	
	V %	Indeks*	V %	Indeks*	V %	Indeks*	V %	Indeks*
Slovenija	51,2	100,0	13,5	100,0	31,1	100,0	19,4	100,0
Koroška	50,6	98,9	14,9	109,7	24,9	79,8	20,0	103,2
Pomurska	54,8	107,1	16,7	123,6	30,0	96,2	23,4	120,7
Podravska	50,7	99,1	14,3	105,4	27,7	88,9	20,6	106,3
Savinjska	53,5	104,5	15,2	112,6	28,2	90,5	18,7	96,6
Zasavska	49,8	97,3	18,4	135,8	23,0	74,0	21,8	112,3
Spodnjeposavska	53,1	103,9	11,6	85,9	34,7	111,3	15,7	81,2
JV Slovenija	56,4	110,3	14,5	106,6	30,4	97,5	23,9	123,0
Osrednjeslovenska	52,8	103,3	11,1	82,0	34,3	110,3	19,2	99,0
Gorenjska	38,3	74,9	10,0	74,2	42,5	136,4	12,8	66,1
Notranjsko-kraška	42,6	83,3	13,6	100,5	34,8	111,8	16,3	84,2
Goriška	49,5	96,8	9,5	70,5	36,2	116,3	16,7	86,3
Obalno-kraška	43,7	85,3	11,6	85,6	33,8	108,6	14,7	75,8

*Indeks: Slovenija = 100

Vir: J. Pečar, Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, 2008, str. 110–113.

Tabela P17: Značilnosti brezposelnih oseb po spolu in izobrazbi v letu 2007 po regijah

	% žensk med brezposelnimi		% brezposelnih s I. in II. stopnjo izobrazbe		% brezposelnih s VI. in VII. stopnjo izobrazbe	
	V %	Indeks*	V %	Indeks*	V %	Indeks*
Slovenija	54,9	100,0	39,2	100,0	10,1	100,0
Koroška	59,3	108,2	33,4	85,2	11,3	111,7
Pomurska	52,7	96,1	50,8	129,6	6,1	60,3
Podravska	57,9	105,6	35,4	90,3	9,0	89,2
Savinjska	56,0	102,1	35,9	91,4	8,6	85,0
Zasavska	59,8	108,9	42,4	108,1	7,0	69,4
Spodnjeposavska	56,9	103,8	43,1	109,8	8,0	78,9
JV Slovenija	54,4	99,1	54,9	140,0	7,3	72,8
Osrednjeslovenska	51,2	93,3	36,6	93,2	14,0	138,9
Gorenjska	55,7	101,5	38,0	96,8	12,0	119,4
Notranjsko-kraška	52,4	95,5	37,5	95,6	13,1	129,9
Goriška	51,6	94,0	35,8	91,4	13,5	134,4
Obalno-kraška	52,1	95,0	35,9	91,5	12,8	127,0

*Indeks: Slovenija = 100

Vir: J. Pečar, Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, 2008, str. 106–115.

Tabela P18: Indeks delovne migracije in presežek/primanjkljaj delovnih mest glede na formalno aktivno prebivalstvo v % od domačega formalno aktivnega prebivalstva po regijah

	Indeks delovne migracije	Presežek/primanjkljaj delovnih mest
Slovenija	100,0	-7,7
Koroška	85,8	-18,5
Pomurska	89,4	-21,8
Podravska	98,1	-13,0
Savinjska	97,7	-11,3
Zasavska	70,8	-33,3
Spodnjeposavska	81,8	-23,3
JV Slovenija	88,8	-15,0
Osrednjeslovenska	124,2	14,5
Gorenjska	84,9	-18,1
Notranjsko-kraška	78,3	-25,9
Goriška	96,6	-8,7
Obalno-kraška	101,3	-7,4

Vir: Delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov), medregijski delovni migranti ter indeks delovne migracije po spolu, statistične regije, letno, 2010; J. Pečar, Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah, 2008, str. 57.

Tabela P19: Število vpisanih študentov in število diplomantov po regijah

	Število vpisanih študentov		Število diplomantov na 1.000 prebivalcev		
	2007/2008	2010/2011	2003/2004	2007/2008	2010/2011
Slovenija	115.445	107.134	6,98	8,23	9,61
Koroška	4.259	4.045	6,20	7,33	9,95
Pomurska	5.517	5.414	5,07	5,97	8,23
Podravska	15.919	14.924	5,47	7,11	8,97
Savinjska	14.932	13.922	6,10	8,11	10,30
Zasavska	2.386	2.104	5,90	7,10	9,68
Spodnjeposavska	3.897	3.694	6,68	7,87	8,72
JV Slovenija	8.270	8.007	7,03	7,95	9,67
Osrednjeslovenska	31.144	28.134	8,35	9,65	9,87
Gorenjska	12.063	10.720	6,98	8,44	9,16
Notranjsko-kraška	3.047	2.686	7,27	8,79	10,17
Goriška	7.108	6.524	7,85	8,32	10,32
Obalno-kraška	5.618	4.810	6,96	7,59	7,82

Vir: Študenti terciarnega izobraževanja po regiji stalnega bivališča, vrsti izobraževanja, načinu študija in spolu v študijskem letu 2007/2008 in 2010/2011; Diplomanti terciarnega izobraževanja po statistični regiji stalnega prebivališča v študijskem letu 2003/2004, 2007/2008 in 2010/2011.

Tabela P20: Količina zbranih odpadkov na prebivalca in delež prebivalstva, priključenega na javno kanalizacijsko omrežje

	Količina zbranih odpadkov		Delež prebivalstva priključenega na javno kanalizacijo	
	Kg/preb.	Indeks*	V %	Indeks*
Slovenija	404	100,0	49,9	100,0
Koroška	348	86,1	49,3	98,8
Pomurska	397	98,3	31,2	62,6
Podravska	396	98,0	44,2	88,6
Zasavska	362	89,6	63,5	127,2
Savinjska	362	89,6	39,4	79,0
Spodnjeposavska	402	99,5	34,2	68,5
JV Slovenija	336	83,1	36,8	73,7
Osrednjeslovenska	444	109,9	66,9	134,1
Gorenjska	430	106,4	52,4	104,9
Notranjsko-kraška	209	51,7	40,5	81,2
Goriška	474	117,3	47,7	95,6
Obalno-kraška	460	113,9	59,0	118,2

*Indeks: Slovenija = 100

Vir: SURS, Slovenske regije v številkah, 2011, str. 35; J. Pečar & D. Kavaš, Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007–2013, 2006, str. 22.

Tabela P21: Delež zavarovanih območij Natura 2000 po regijah

	Delež površine Natura 2000	
	V %	Indeks (Slo = 100)
Slovenija	36,0	100,0
Koroška	19,5	55,0
Pomurska	43,5	122,4
Podravska	28,8	81,1
Zasavska	21,8	61,5
Savinjska	16,6	46,8
Spodnjeposavska	18,5	52,1
JV Slovenija	48,4	136,2
Osrednjeslovenska	21,6	60,8
Gorenjska	44,3	124,9
Notranjsko-kraška	53,6	150,9
Goriška	47,1	132,7
Obalno-kraška	48,2	135,7

Vir: D. Kavaš et al., Razvoj orodij za oblikovanje in spremljanje politike regionalnega razvoja, 2005, str. 65.

Tabela P22: Velikost koroških občin in delež površine Natura 2000 v njih

Občina	Površina občine (ha)	Površina Natura (ha)	Delež v občini (%)
Črna na Koroškem	15.596	7.207	46,2
Dravograd	10.500	1.247	11,9
Mežica	2.645	/	/
Mislinja	11.217	4.665	41,6
Muta	3.877	434	11,2
Podvelka	10.388	2.997	28,9
Prevalje	5.807	100	1,7
Radlje ob Dravi	9.393	828	8,8
Ravne na Koroškem	6.345	13	0,2
Ribnica na Pohorju	5.932	2.920	49,2
MO Slovenj Gradec	17.369	2.089	12,0
Vuzenica	5.010	738	14,7

Vir: Natura 2000, Delež po občinah, 2011b.

Tabela P23: Sredstva, namenjena za tekoče izdatke in investicije v varstvo okolja po regijah v letih 2005 in 2008

	Tekoči izdatki (2008)		% od regionalnega BDP		% od vseh investicij	
	V 1.000 EUR	Delež v %	2005	2008	2005	2008
Slovenija	389.555	100,0	0,9	0,9	5,7	5,4
Koroška	18.111	4,6	0,8	1,1	6,3	6,8
Pomurska	20.468	5,3	3,2	0,8	21,1	4,1
Podravska	102.606	26,3	0,6	0,4	4,3	2,3
Savinjska	60.747	15,6	1,9	2,7	12,7	17,7
Zasavska	3.563	0,9	3,1	0,9	24,3	6,7
Spodnjeposavska	11.066	2,8	0,5	1,0	2,7	6,5
JV Slovenija	20.268	5,2	0,6	0,5	2,6	2,5
Osrednjeslovenska	102.758	26,4	0,5	0,7	3,3	4,1
Gorenjska	21.168	5,4	0,8	0,8	5,5	5,6
Notranjsko-kraška	5.972	1,5	0,5	0,5	4,0	2,9
Goriška	10.559	2,7	0,6	0,8	3,7	5,7
Obalno-kraška	12.525	3,2	0,8	1,1	5,4	4,9

Vir: SURS, Slovenske regije v številkah, 2011, str. 34; SURS, Slovenske regije v številkah, 2008, str. 28; SURS, Statistični letopis, 2010, tabela 30.25.